

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2024

Iva Vangeli

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav sociálních studií

Oběť domácího násilí – faktické sociální potřeby vs. právní úprava

Bakalářská práce

Autor: Iva Vangeli

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální komunikace v neziskovém sektoru

Forma studia: kombinovaná

Vedoucí: JUDr. Miroslav Antl

Oponent: Mgr. Dagmar Rolečková



Zadání bakalářské práce

Autor: Iva Vangeli

Studium: P21K0228

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální komunikace v neziskovém sektoru

Název bakalářské práce: **Oběť domácího násilí - faktické sociální potřeby vs. právní úprava**

Název bakalářské práce AJ: Victim of domestic violence-actual needs versus legal regulation

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zaměřením na porovnání sociálních, bezpečnostních, finančních a dalších faktických problémů obětí domácího násilí a právní úpravy jejich postavení a právních možností z pohledu současné úpravy právního řádu. Důraz bude kladen na vymezení, ve kterých sociálních situacích se oběti domácího násilí ocitají či mohou ocitnout dle zkušeností specialistů na pomoc obětem trestných činů (nevládní organizace, intervenční centra) s následným porovnáním jejich právního postavení jakožto oběti trestného činu.

DURDÍK, Tomáš. *Zákon o obětech trestných činů: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 2018. ISBN 978-80-7598-109-7

ŠEVČÍK, Drahomír a Naděžda ŠPATENKOVÁ. *Domácí násilí: kontext, dynamika a intervence*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-690-2.

Zadávací pracoviště: Ústav sociálních studií,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: JUDr. Miroslav Antl

Oponent: Mgr. Dagmar Rolečková

Datum zadání závěrečné práce: 28.2.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma **Oběť domácího násilí – faktické sociální potřeby vs. právní úprava** vypracovala pod vedením JUDr. Miroslava Antla samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 14. 04. 2024

Podpis.....

Děkuji vedoucímu své bakalářské práce JUDr. Miroslavu Antlovi za odborné vedení, podporu a cenné rady při zpracování práce.

Anotace

VANGELI, Iva. *Oběť domácího násilí – faktické sociální potřeby vs. právní úprava*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 67 stran. 2024. Bakalářská práce.

Obsahem této bakalářské práce je porovnání faktických sociálních potřeb obětí domácího násilí s právní úpravou domácího násilí v českém právním řádu. V úvodu se práce zaměřuje na domácí násilí jako faktický fenomén a na shrnutí jeho právní úpravy. V další části rozebírá domácí násilí a jeho právní úpravu v trestním právu hmotném s ohledem na potřeby obětí domácího násilí. Následuje část porovnávací násilnou osobu, která se fakticky dopouští domácího násilí, s právním postavením pachatele některého z trestných činů spáchaných v rámci domácího násilí, a to s ohledem na potřeby oběti domácího násilí. Dále porovnává potřeby oběti domácího násilí s postavením osoby poškozené zmíněným trestným činem, postavením oběti trestného činu nebo v postavení podle jiných právních předpisů. V závěru pak porovnává v souhrnu potřeby obětí domácího násilí s dostupnými právními nástroji. Výzkumná příloha bakalářské práce zkoumá expertní pohled nejvýše postavených policymakerů, specialistů na domácí násilí na dosavadní (ne)dostatečnost právní úpravy domácího násilí a na důvody navržení aktuální novelizace právních předpisů v oblasti domácího násilí. Ke zjištění potřebných informací byl použit kvalitativní způsob zkoumání za pomoci polostrukturovaného rozhovoru s těmito experty.

Klíčová slova: domácí násilí, týrání osoby ve společném obydlí, oběť, poškozený, pachatel.

Annotation

VANGELI, Iva. *Victim of domestic violence – factual needs vs. legal regulation*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2024. 67 pages. Bachelor Degree Thesis.

The content of this bachelor's thesis is a comparison of the factual needs of victims of domestic violence with their rights or with the obligations of perpetrators of domestic violence in the Czech legal system. In the introduction, the work focuses on domestic violence as a factual phenomenon and on a summary of its legal regulation. In the next part, it discusses domestic violence and its legal regulation in substantive criminal law with regard to the needs of a victim of domestic violence. Following is a section comparing a person who commits domestic violence to the perpetrator of the crime of Abuse of a person living in a shared residence and related crimes or misdemeanors with regard to the needs of a victim of domestic violence. It also compares the needs of a victim of domestic violence with the position of a person harmed by the aforementioned crime or in a position according to other legal regulations. In the end, the thesis summarizes the needs of a victim of domestic violence with the available legal instruments. The research appendix of the bachelor's thesis examines the expert view of the highest-ranking policymakers, domestic violence specialists on the current (in)adequacy of domestic violence legislation and on the reasons for proposing the current amendment to domestic violence legislation. To find out the necessary information, a qualitative method of research was used with the help of a semi-structured interview with these experts.

Keywords: domestic violence, abuse of a person in a shared residence, victim, person harmed with a crime, perpetrator.

Prohlášení

Prohlašuji, že bakalářská práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2022 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

Datum

Podpis studenta

Obsah

Úvod.....	10
1. Základní informace o fenoménu domácího násilí.....	11
2. Přehled právní úpravy související s domácím násilím.....	12
3. Vymezení a rozbor faktických potřeb osob ohrožených domácím násilím	15
4. Domácí násilí jako faktický fenomén vs. právní úprava domácího násilí	22
4.1 Domácí násilí z pohledu faktického	22
4.2 Právní úprava fenoménu domácího násilí a potřeby osob jím ohrožených....	25
5. Osoba dopouštějící se domácího násilí (pachatel) vs. potřeby oběti domácího násilí (poškozeného)	30
5.1. Charakteristiky násilné osoby, druhy násilných osob	30
5.2. Právní úprava pachatele domácího násilí	32
6. Osoba ohrožená domácím násilím/poškozený vs. potřeby oběti domácího násilí	34
6.1. Osoba ohrožená domácím násilím.....	34
6.2. Osoba ohrožená domácím násilím a její právní postavení	39
6.2.1. Postavení ohrožené osoby podle zákona o Policii České republiky	39
6.2.2. Osoba poškozená domácím násilím z pohledu trestního řádu	41
6.2.3. Postavení oběti domácího násilí podle zákona o obětech trestných činů	46
6.2.4. Postavení osoby ohrožené domácím násilím v občanském právu hmotném a procesním	55
Závěr: Porovnání přínosů existující právní úpravy s faktickými sociálními potřebami obětí domácího násilí	56
Seznam použité literatury.....	64
Příloha	68

Úvod

Tato práce se zabývá otázkou, zda je systém pomoci obětem domácího násilí v právním řádu dostatečně ošetřen. Tuto otázku si průběžně kladou jak praktici působící v oblasti pomoci obětem domácího násilí, tak autoři státní politiky v oblasti ochrany před domácím násilím. Systém pomoci obětem domácího násilí má samozřejmě své části nelegislativní i legislativní. Nicméně i ty nelegislativní jsou v legislativě zakotveny. Protože již v minulosti proběhlo několik vln právní úpravy, které zlepšovaly postavení obětí domácího násilí a v současné době je v legislativním procesu další návrh zákona, který by měl toto postavení zlepšit, je hlavním zkoumaným problémem této práce zhodnocení, zda již dnes právo poskytuje dostatek právních nástrojů, aby bylo postavení obětí domácího násilí uspokojivé. Toto srovnání bakalářská práce realizuje metodou srovnání potřeb obětí domácího násilí tak, jak byly stanoveny v odborné literatuře, a pomocí jednotlivých právních nástrojů, které mohou těmto potřebám vyjít vstříc. Základním cílem práce je dojít k jasnému závěru, zda je třeba v českém právním řádu ještě nějakých zásadních změn, nových právních institutů nebo systémových opatření, aby byly potřeby obětí domácího násilí optimálně ošetřeny.

1. Základní informace o fenoménu domácího násilí

Domácí násilí nebo násilí v intimních vztazích je jedním z druhů širšího spektra násilí v rodině (mezi osobami blízkými), který se odehrává mezi (ex)partnery, kterým ohrožuje život, zdraví nebo lidskou důstojnost, přičemž oběť a pachatel sdílejí společné obydlí. Role násilné a ohrožené osoby jsou přitom jasně vymezeny a situace se dlouhodobě opakuje. Domácí násilí nabývá řadu forem (fyzické, psychické, finanční...), všechny však mají obvykle stejný cíl – udržet si kontrolu nad ohroženou osobou. Důvody domácího násilí se mohou lišit, může jít o poruchy psychiky násilné osobnosti, může jít o obecné sklony k agresivnímu chování, může jít o vliv společnosti nebo se většinou jedná o více důvodů dohromady.

Nebezpečnost tohoto fenoménu je v jeho skrytosti (latenci) a v tom, že se odehrává ve vztahu mezi násilnou a ohroženou blízkou osobou. Obojí ztěžuje obranu, odhalování i trestání tohoto patologického jednání. Prakticky jde o to, že v partnerském vztahu dochází k překračování hranice (nepoužívání násilí ve vztazích), která je v drtivé většině respektována i ve vztazích mezi zcela cizími osobami. V tom spočívá specifická vlastnost tohoto fenoménu. Tato výrazná hranice (zásada nepoužívání násilí) je totiž překročena ve vztahu, kde se očekává nikoliv lhostejnost k negativním následkům jednání vůči partnerovi, ale naopak velmi vstřícný přístup k dané osobě.

2. Přehled právní úpravy související s domácím násilím

Právní úprava týkající se domácího násilí je rozdrobená a obsahuje ji celá řada právních předpisů. Na prvním místě je třeba zmínit právní předpisy ústavní síly, tedy Ústavu České republiky, ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Hned druhým důležitým ústavním zákonem je zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod. Z pohledu tématu domácího násilí jsou v Ústavě ČR významné např. ustanovení o vynutitelnosti základních práv a svobod a jejich ochraně mocí soudní (viz čl. 4 Ústavy ČR) nebo rozhodování o vině a trestu za trestné činy výhradně soudy (č. 90 Ústavy ČR). Nad zákony stojí vedle ústavních zákonů i mezinárodní smlouvy (čl. 1 a 10 Ústavy ČR). Pro domácí násilí jsou významné např. čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.) stanovující zákaz mučení či nelidského či ponižujícího zacházení. To samé stanoví i čl. 7 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.). Současně to stanoví i Listina základních práv a svobod v čl. 7 odst. 2. Listina obecně zakotvuje základní lidská práva a svobody. Domácího násilí se tak týkají zejména: právo na život (čl. 6), nedotknutelnost osoby a jejího soukromí (čl. 7 odst. 1), právo na osobní svobodu (čl. 8 odst. 1) nebo právo na lidskou důstojnost (čl. 10 odst. 1).

Právní předpisy nižší právní síly (zákony, vyhlášky a další) navazují na ústavní právo a musí s ním být v souladu. To platí i pro právní předpisy dotýkající se domácího násilí. To se projevuje výrazně např. v ustanoveních trestního řádu (viz níže).

Právní oblastí, která je využitelná v případě *závažných* forem domácího násilí je trestní právo, které upravuje trestní postih domácího násilí. Jde konkrétně o trestní zákoník (upravující trestní právo hmotné) a trestní řád (upravující trestní právo procesní). V trestním zákoníku, tedy zákonu č. 40/2009 Sb., jsou vymezeny jednotlivé trestné činy. Některé z nich dopadají i na některá jednání, která se vyskytují při páchání domácího násilí. Nejvýznamnějším ustanovením je trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku), tento trestný čin postihuje některé závažnější formy domácího násilí, nikoliv však všechny. Dále jsou aplikovatelné i trestné činy nebezpečné pronásledování (§ 354 trestního zákoníku), týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku), nebezpečné vyhrožování (§ 353 trestního zákoníku), ublížení na zdraví (§ 145 nebo § 146 trestního zákoníku), vydírání (§ 175 trestního zákoníku) a další. Trestní právo však neobsahuje definici domácího násilí jako takového a nelze jím postihnout všechny případy domácího násilí. Některé formy domácího násilí trestní právo nestanoví jako

trestné a některé formy domácího násilí nejsou natolik závažné, aby byly stíhány trestním právem.

Druhou důležitou trestní normou je zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Ten upravuje pravidla procesu, ve kterém se zjišťuje, zda se stal trestný čin, kdo je jeho pachatelem, zjišťují se důkazy a pachatel se vyšetřuje a stíhá před soudem. Jeho součástí je řada institutů rozebraných níže, které jsou použitelné v případě domácího násilí, jako např. předběžná opatření trestní, utajení totožnosti osoby poškozené domácím násilím, možnost výslechu osobou stejného pohlaví a další.

Nástroje, jak reagovat na domácí násilí, resp. na trestný čin Týrání osoby žijící ve společném obydlí, Nebezpečné pronásledování nebo jakýkoliv jiný související trestný čin nabízí v první řadě Trestní řád obecně, tedy zákon č. 141/1961 Sb., stejně tak jako pro jakýkoliv jiný trestný čin. Speciálně pro případy domácího násilí může být vhodné použití § 88b – 88o trestního řádu, tedy předběžných opatření v trestním řízení. Další možnosti poskytuje zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Ten zahrnuje i oprávnění policisty provést podle § 44 vykázaní násilné osoby z bytu nebo domu společně obývaného s útokem ohroženou osobou nebo z bezprostředního okolí společného obydlí. Další právní nástroj obsahuje i § 400 až § 414 a § 492 až § 496 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Jde o předběžná opatření, kterým lze prodloužit dobu vykázaní podle zákona o Policii ČR.

Komplexní úpravu práv a pomoci obětem trestných činů, tedy i obětem týrání osoby ve společném obydlí a souvisejících trestných činů, obsahuje zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů. Ten se sice netýká pouze obětí domácího násilí, ale prakticky drtivá většina jeho ustanovení je na tyto oběti použitelná. Zákon obsahuje vymezení toho, kdo je obětí trestné činnosti dle tohoto zákona, kdo je zvláště zranitelnou obětí, základní principy přístupu k obětem, právo oběti na poskytnutí odborné pomoci, na právní pomoc, právo na informace, právo na doprovod důvěrníkem, právo na ochranu před hrozícím nebezpečím, právo na ochranu soukromí, právo na ochranu před druhotnou újmou, právo podat prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život, právo na peněžitou pomoc. Dále např. obsahuje i ustanovení o podpoře státu subjektům poskytujícím pomoc obětem trestných činů. Zákon tak komplexně upravuje tuto oblast a doplňuje úpravu trestního zákoníku a trestního řádu.

Další oblastí je zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb., konkrétně § 60a, na základě něhož fungují tzv. intervenční centra, která poskytují osobám ohroženým domácím násilím sociální služby, a to sociálně terapeutické činnosti a pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Každá osoba ohrožená domácím násilím má celou řadu faktických potřeb. Některé z těchto potřeb se právní řád České republiky snaží čím dál tím lépe pokrýt a garantovat. V současné době je právní řád v podobě, která je výsledkem postupného vývoje od situace, kdy potřeby osob ohrožených domácím násilím nebyly příliš zohledňovány, do podoby, kdy existuje celá řada ustanovení, která vychází potřebám těchto osob vstříc. Smyslem této práce je porovnat, do jaké míry práva a právní možnosti v České republice vyhovují faktickým potřebám osob ohrožených domácím násilím.

3. Vymezení a rozbor faktických potřeb osob ohrožených domácím násilím

Osoby ohrožené domácím násilím mají celou řadu faktických potřeb, které se mohou lišit podle situace osoby. Tím, co potřeby může ovlivňovat, bude obvykle to, co se konkrétně osobě stalo, jaké byly následky domácího násilí, v jaké fázi od prvního výskytu násilí se nachází, jaký je její současný stav (zdravotní, psychický apod.), v jaké fázi případného trestního či jiného právního řízení se nachází, zda má či nemá určitou podporu od svého okolí, zda je ve stavu, kdy potřebuje či nepotřebuje nějaký druh pomoci (Kellner a kol., 2020).

Potřeba psychické podpory

Základní potřebou je **potřeba psychické podpory**. Jde o tu nejčastější a nejobecnější potřebu, kterou osoba ohrožená domácím násilím potřebuje. Základní psychickou podporu mohou poskytnout a poskytují osobám ohroženým osoby blízké, pokud se jim svěří. Většina osob ohrožených si dokáže velmi pomoci sama, ve velké míře s pomocí blízkého okolí (příbuzní, blízcí přátelé). V případě závažných případů domácího násilí je toto však obtížné, např. pro osoby spadající do kategorie tzv. zvláště zranitelných obětí (typicky děti, senioři a další, viz § 2 odst. 4 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů). Potřeba psychické podpory vychází z toho, že situace domácího násilí obvykle vyvolává silný stres, úzkosti či deprese, tedy silné emoce. Tyto emoce potřebuje pro řešení situace osoba ohrožená nějakým způsobem ošetřit, tj. sdílet je a ventilovat s někým, komu na osobě záleží. K tomu většinou dochází právě buď v komunikaci s osobami blízkými, nebo ve specializovaných poradnách. Tyto poradny jsou určeny mimo jiné k tomu, aby kromě praktických informací (např. právních) poskytovaly osobám i základní psychickou oporu, a to často pouze již svým lidským, citlivým, profesionálním a nestresujícím přístupem ke klientům. Pouze v případech, které to vyžadují, je třeba, aby se osobám ohroženým věnoval specialista psycholog nebo psychoterapeut (Květenská, 2017). Důležitým důsledkem psychické podpory je pocit osoby ohrožené, že v situaci není sama, že je zde někdo, kdo ji může psychicky nebo i prakticky podpořit. Někdo, kdo je v problému skutečně angažován, kdo se o osobu zajímá.

Potřeba pocitu bezpečí a jistoty

Dále mají osoby ohrožené domácím násilím pochopitelnou potřebu pocitu bezpečí a jistoty. Domácí násilí, zejména to, které je vážné, velmi ovlivňuje to, jak člověk vnímá svoji pozici ve světě z pohledu pocitu bezpečí versus pocitu strachu. Tento pocit spočívá nejen v tom, že se něco negativního osobě ohrožené stalo, ale i to, že se tak děje od osoby blízké, tedy osoby, která by měla být naopak zdrojem pocitu jistoty a životního štěstí. Dále ke ztrátě pocitu bezpečí výrazně přispívá fakt, že se nelze dost dobře před nebezpečím chránit, pokud člověk zůstává ve společném obydlí, nebezpečí je neustále přítomno. Klíčovým elementem domácího násilí je, že nebezpečí je přítomno tam, kde je domov. Proto také většina způsobů, jak vyřešit domácí násilí, směřuje v zásadě k jedinému, ke zrušení společného obydlí (vykázání, předběžná opatření, rozvod a zrušení společného bydlení atd.). Čím více osoba ohrožena vyjde z uzavřeného prostředí společného obydlí, např. se svěří někomu jinému, požádá o pomoc poradnu, učiní oznámení příslušným orgánům, tím víc většinou směřuje k pocitu zvýšení vlastní kontroly nad situací a zvyšuje se možnost intervence její i dalších osob do její situace, a tak i ke zvýšení pocitu bezpečí. Díky žádosti o pomoc a díky pomoci, která se dostává osobě ohrožené se kontrola a pocit jistoty zvyšuje často i jen díky přijetí informací, jak se v takové situaci zachovat, jaké jsou její možnosti řešení. A to často i když další kroky k řešení nepodnikne (Kellner a kol., 2020).

Na druhou stranu, když musí ohrožená osoba čelit tomu, že např. pod tlakem nesnesitelnosti situace, musí požádat vnější subjekt o pomoc, tak vystavuje svoji zranitelnost cizímu člověku a přitom neví, zda se jí dostane pomoci, jak s ní bude jednáno, zda bude pomoc dostatečná, zda celý proces získávání pomoci nebude velmi nepříjemný. Musí se také jednoduše zorientovat ve složitém systému případného postupu v řešení svého domácího násilí, ať jde o právní nebo faktické kroky. Vyskytuje se tak velký strach z pachatele a závislosti na něm, stres, zmatenost, obavy z vyšetřování. Často se vyskytují pocity studu a viny a obava ze společenské stigmatizace a nechut' k tomu, aby cizí lidé probírali podrobně její situaci. To vše také zvyšuje její pocit nejistoty.

Součástí potřeby pocitu bezpečí je i potřeba reálného bezpečí. Rozumíme zde potřebu nebýt předmětem fyzického, případně závažného psychického (např. vyhrožování, vydírání) násilí. Narušení této potřeby je právě podstatou domácího násilí a každá osoba, nejen osoby ohrožené domácím násilím, tuto potřebu má. Tato potřeba je obecná,

nevztahuje se pouze k osobám ohroženým domácím násilím. Tato potřeba patří do přirozené zcela základní úrovně potřeb jedince podle pyramidy lidských potřeb dle Maslowa (Menšíková, 2018).

Potřeba informací a orientace v situaci

Domácí násilí je natolik nepříjemná a nestandardní situace, že osoby ohrožené jsou v důsledku ní v podstatě dezorientovány. Potřebují se tedy informačně zorientovat, a to jak v otázkách čistě praktických, tak otázkách právních. To platí zejména ve fázi, kdy osoby ohrožené dojdou k otázkám právním, které nejsou jednoduché. Je třeba si připustit, že právní úprava, která se za poslední léta výrazně posunula směrem k pomoci osobám ohroženým, není jednoduchá na orientaci ani pro osobu netraumatizovanou násilím, natož pak pro osobu domácím násilím ohroženou a traumatizovanou. Tato potřeba má nejvíce vztah k různým praktickým právním problémům, se kterými se nejdříve potřebuje osoba ohrožená seznámit, dále se v nich zorientovat a dále zjistit, jakým způsobem tato svoje práva a možnosti uplatnit a zrealizovat. Zde se objevuje jako klíčová pomoc poraden pro oběti domácího násilí a intervenčních center. Podle zkušeností z praxe to není obvykle Policie ČR nebo jiné orgány činné v trestním řízení, které by dokázaly efektivně osoby ohrožené o jejich právní situaci informovat tak, aby potřeby osob ohrožených byly zajištěny. Informování totiž bývá většinou pouze formální. Obecně vyjádřeno, osoby ohrožené domácím násilím se potřebují neocitnout v informačním vakuu.

Osoby ohrožené domácím násilím nemají někdy problémy pouze v orientaci ve svých právech a praktických otázkách, ale také mívají problém samy vybavit si či popsat okolnosti či vývoj domácího násilí. Jejich výpovědi nemusí být úplné, strukturované a v podobě, kterou potřebují oficiální orgány pro vyšetření či prověření okolností činu. Tato nestrukturovanost informací od osob ohrožených může být důsledkem traumatu, stresu, ale např. i situací, kdy je osoba pod tlakem autority formálních institucí nebo třeba i přítomnosti agresora apod. Proto poradny pro oběti domácího násilí pomáhají osobám ohroženým domácím násilím si informace o případu v podstatě sumarizovat, aby byly schopny podat strukturovaný popis situace. Celkově pak větší informovanost a zorientování v situaci pomůže snížit strach z neznámého, snižuje stres a umožňuje lépe prakticky přistupovat k celému procesu, což pomáhá naplnit potřeby osoby ohrožené, ale také to pomáhá vyjít vstříc potřebám orgánů činných v trestním řízení. Oběti tedy potřebují kombinaci právního poradenství, praktického poradenství a psychické podpory.

Potřeba spravedlnosti

Osoby ohrožené domácím násilím, zejména, když již problém dojde do fáze určitého řízení, mají potřebu spravedlnosti. Jednak jde o pocit toho, že samotný proces byl transparentní a férový, že se osoba ohrožená mohla zapojit do procesu stejně jako pachatel a že byly její informace, důkazy a tvrzení zohledněny, že mohla proces dostatečně ovlivnit. Druhou formou spravedlnosti je spravedlnost ve smyslu spravedlivého výsledku, tedy rozhodnutí policejního orgánu, správního orgánu nebo orgánu činného v trestním řízení. Většinou platí, že první forma spravedlnosti je pro oběti ohrožené důležitější. Neboli: spíše se smíří oběť domácího násilí s nedostatečně přísným trestem pro pachatele, než s neférovým nebo necitlivým jednáním během procesu.

Osoby ohrožené domácím násilím potřebují jednak uznání, že jim bylo ublíženo pachatelem, potřebují nebyť vystaveny nezájmu ze strany institucí, cítit uznání, že jim bylo ublíženo a že si zaslouží nějaký typ odškodnění. Pokud se toto osoba ohrožená necítí, hrozí, že tím dojde k sekundární viktimizaci oběti domácího násilí. Osoby ohrožené potřebují cítit, že nejsou všechna práva a pozornost pouze na straně pachatele. A na rozdíl od pachatele potřebují být (pokud se už odhodlají mluvit) vyslyšeny. To je důležité psychicky mimo jiné kvůli tomu, že odstranění následků domácího násilí (obvykle fakticky nemožné) i spravedlivé potrestání pachatele je velmi nejisté. Stejně jako u výše zmíněných potřeb, srozumitelné informování osoby ohrožené domácím násilím a právní pomoc s uplatněním jejích práv je tím, co nejvíce může pomoci s naplněním potřeby spravedlnosti (Kellner a kol., 2020).

Potřeba zadostiučinění

Osoby ohrožené domácím násilím mají dále potřebu zadostiučinění. Ta spočívá jednak v potřebě finančního zadostiučinění, jednak zadostiučinění psychického. V jádru obou forem je již zmíněná potřeba spravedlnosti. Finanční forma zadostiučinění může být naplněna jednak cestou náhrady škody v trestním řízení, kterou uplatňuje osoba poškozená trestným činem na základě ustanovení trestního řádu, druhou cestou je získání peněžité pomoci ze strany státu z titulu oběti trestného činu na základě ustanovení zákona o pomoci obětem trestné činnosti. V obou případech je základním problémem, když osoba ohrožená domácím násilím o těchto možnostech není informována. Dalším problémem je pak složitost uplatnění těchto možností (vyčíslování, odůvodnění

a dokládání škody a jiné újmy). Obzvláště to pak platí pro osoby ve špatném psychickém stavu. V obou případech je cestou k uspokojení této potřeby opět zvýšená informovanost ve srozumitelné formě a dále právní pomoc osobám ohroženým domácím násilím.

Potřeba uznání viny ze strany násilné osoby

Oběti mají přirozenou základní potřebu, o které očekávají, že bude v procesech naplněna, a to, že násilná osoby uzná svojí vinu, uzná, že se dopustila něčeho špatného, že si bude čin vyčítat a že se bude snažit ho vykompenzovat. Paradoxně pouze část obětí potřebuje přísné potrestání pachatele. Proto naplnění nebo nenaplnění této potřeby ovlivňuje silně chování násilné osoby během trestního nebo přestupkového řízení. Osoby násilné se však bohužel chovají obvykle opačně, vinu neuznávají, snaží se vyvinut apod.

Potřeba být ochráněna před sekundární viktimizací

„Sekundární viktimizace – proces, během něhož je osoba ohrožená domácím nebo genderově podmíněným násilím nadbytečně vystavována psychické zátěži v souvislosti s vyšetřováním tohoto násilí, informováním o tomto násilí a poskytováním pomoci ze strany různých subjektů.“ (Úřad vlády ČR, 2023, str. 7). § 2 odst. 5 zákona o obětech trestných činů ji vymezuje jako: *„Druhotnou újmu se pro účely tohoto zákona rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.“* Sekundární viktimizace je tedy další traumatizace či nepříjemné následky způsobené osobě již jednou poškozené domácím násilím. Zatímco následky a traumata z prvotního jednání (domácího násilí samotného) nelze obvykle ovlivnit, lze osoby ohrožené domácím násilím dále nepoškozovat nevhodným jednáním a komunikací s ní (bagatelizace nebo naopak tlak na věcné řešení situace, neochota pomoci, nerespektování důstojnosti oběti, obviňování osoby postižené domácím násilím apod.). Bohužel samotný proces získávání pomoci a spravedlnosti po nahlášení domácího násilí je často velmi zatěžující a i dnes po všech zlepšeních v právním řádu a postupu vůči obětem domácího násilí stále k sekundární viktimizaci dochází.

Sekundární viktimizaci lze omezit dostatečně kvalitní právní úpravou vycházející vstříc

výše uvedeným potřebám obětí (pokud jsou legitimní, přiměřené a splnitelné). Viz například zavedení institutu vykázaní, důvěrníka, vyslechnutí bez přítomnosti pachatele apod. Dále je ale zejména důležitý empatický přístup při pomáhání osobě postižené domácím násilím nebo při právních úkonech. Důležité je dále srozumitelné informování osoby postižené domácím násilím přiměřené jejímu psychickému stavu. To ošetřuje potřebu jistoty, kontroly a orientace v situaci (např. opakování výsledků osoby postižené domácím násilím naznačuje nedůvěru ze strany orgánů činných v trestním řízení a zbytečně ji může vystavovat nepříjemné výpovědi). Oběti mají vždy potřebu nebýt brány ze strany orgánů pouze jako svědek a poskytovatel důkazů. V tomto ohledu může pomáhat vhodně důvěrník nebo právní poradce osoby postižené domácím násilím. Dále v tom může pomoci institut prohlášení oběti trestné činnosti dle § 22 zákona o obětech trestné činnosti, který jí dává možnost odvyprávět vlastní pohled na to, co se událo, jak to oběť zasáhlo apod., a tím zdůraznit v trestním řízení vlastní pohled na událost. Sekundární viktimizaci negativně ovlivňuje i délka trestního řízení.

Potřeba podpory ze strany osob blízkých

Podpora ze strany blízkých je pro osobu postiženou domácím násilím přirozeně velmi důležitá. Osoby blízké mohou totiž osobě být velkou oporou, ale také mohou oběti uškodit, dokonce mohou být samy událostmi postiženy (některé z nich tak mohou i samy potřebovat určitou podporu). Osoby blízké jsou bohužel v pozici, kdy obvykle nemohou, alespoň ne plně, chápat a cítit, co osoba postižená domácím násilím prožívá. Nicméně některé z nich ano, zvláště pokud jde o ty blízké, které byly domácím násilím přítomny (např. děti). Tyto osoby pak jsou spíše také postižené domácím násilím, než že by mohly být osobami, které mohou být oporou.

Z odborné praxe je známo, že pomoc osoby blízké může často stačit pro zotavení osoby postižené domácím násilím, pokud již násilí nepokračuje (Květenská, 2017). Byť to obvykle oběť domácího násilí stojí veliké množství psychické energie a osoby blízké množství trpělivosti. Obecně lze konstatovat, že při takové pomoci nefunguje snaha ignorovat problém a chovat se jako by k domácímu násilí nedošlo, osoba postižená domácím násilím musí spíše mít možnost se s násilím vyrovnat pomocí komunikace. S osobou postiženou dále není vhodné jednat jako s nemocným, který potřebuje léky, psychologa, odpočinek apod. Od osob blízkých však není třeba odborných znalostí, postačí lidské vyslechnutí, trpělivost, praktická pomoc, skutečný zájem o osobu

postiženou. Oběť od osoby blízké podle zkušeností z praxe očekává zejména, že nebude zpochybňována její role oběti, že jí bude důvěřováno, že nebude její situace zlehčována, že jí nebude dávána vina za situaci.

4. Domácí násilí jako faktický fenomén vs. právní úprava domácího násilí

4.1 Domácí násilí z pohledu faktického

Domácí násilí je v českém prostředí vymezeno oficiálně jako „Domácí násilí – veškeré akty fyzického, sexuálního, psychologického či ekonomického násilí, k němuž dochází v rodině nebo v domácnosti anebo mezi bývalými manžely či partnery bez ohledu na to, zda pachatel sdílí nebo sdílel společnou domácnost s obětí.“ (Úřad vlády ČR, 2023, str. 6). Terminologie však není mezinárodně sjednocena. Je využíváno několik různých termínů. S českou terminologií „domácí násilí“ je srovnatelný termín „domestic violence“.

V anglosaských zemích je využíván také termín „family violence“ nebo „intrafamily violence“, tedy „násilí v rodině“. Rozdíl je v tom, že domácí násilí je určitou variantou násilí v rodině. V praxi je tedy rozšířené zejména o násilí na dětech a seniorech. Rozdíl je v roli zúčastněných osob, případně v nutnosti či absenci prvku společné domácnosti či partnerského vztahu. Tento termín zahrnuje celé spektrum různých rodinných vztahů mezi kterýmikoliv členy rodiny. Domácí násilí v českém kontextu je však primárně násilí mezi partnery, ať už současnými nebo minulými.

Existují i další termíny, jako např. násilí partnerské, mezi manžely nebo násilí v intimních vztazích (intimate partner violence).

To, že neexistuje společně přijímaná definice domácího násilí vytváří řadu problému při řešení tohoto problému, jak vnitrostátně, tak mezinárodně. Na tento problém dlouhodobě upozorňovala řada odborníků.

(V současné době je však v legislativním procesu novelizace některých zákonů, která má za účel mimo jiné právě stanovit právně závaznou definici domácího násilí. Viz níže v části o právním úpravě domácího násilí v občanském právu.)

V praxi využívané vymezení domácího násilí je následující:

„Domácí násilí je způsob chování mezi blízkými lidmi (zpravidla intimními partnery), kteří spolu sdílejí společný domov, kdy jeden z nich uplatňuje moc a kontrolu nad tím, co dělá ten druhý. K násilí dochází opakovaně, v soukromí a tím skrytě mimo kontrolu veřejnosti. Intenzita násilných incidentů se stupňuje a vede ke ztrátě schopnosti včas toto

jednání zastavit a efektivně vyřešit narušený vztah.“ (Bílý kruh bezpečí, 2023)

Domácí násilí se tedy liší od ad hoc incidentů či hádek charakteristickými vždy přítomnými znaky, kterými jsou: a) vždy se vyskytuje násilí, b) násilí se opakuje a je dlouhodobé, c) rozdělení rolí násilné osoby a osoby ohrožené domácím násilím je jasné, nezpochybnitelné, jde o jednostranné násilí, osoby si role nevyměňují. Podpurným, tedy nikoliv povinným znakem, bývá u domácího násilí eskalace, tedy stupňování útoků od méně k více závažným.

Formy domácího násilí mohou být velmi různé. Vždy je přítomno psychické násilí v podobě nátlaku, urážek, zesměšňování, kritizování, ponižování, vydírání, vyhrožování ad. Stejně tak může nabýt různých podob kontroly např. pohybu, komunikace, např. telefonování. Projevovat se může i vydíráním, vyhrožováním nebo zastrašováním. Dále je časté fyzické násilí jako údery, facky, omezování v pohybu, až po vážná zranění či útoky na život. Fyzické útoky mohou zahrnovat i rozbíjení věcí, např. osobních apod. Dále se vyskytuje sexuální násilí jako je nucení k sexu, nucení k nepříjemným sexuálním praktikám. Další formou je sociální izolace, jako je zakazování, kontrola nebo omezování udržování kontaktů s přáteli, kolegy či rodinou. V neposlední řadě se vyskytuje ekonomické násilí, kdy je osoba ekonomicky omezována nebo ovládána, např. musí odevzdávat peníze, nesmí s nimi nakládat podle vlastní vůle nebo nesmí chodit do práce (Vojtíšková, 2016).

Po odchodu ze vztahu nebo společné domácnosti může domácí násilí pokračovat ve formě stalkingu formou pokusů o kontaktování osoby ohrožené domácím násilím různými komunikačními cestami (přes sociální sítě, SMS zprávy, e-maily, dopisy, osobním kontaktem, přes jiné osoby, sledováním apod.). Toto jednání může dosáhnout i závažnosti trestného činu – nebezpečné pronásledování, § 354 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Součástí může být i vyhrožování ohrožené osobě či vyhrožování sebepoškozením, vytváření problémů v zaměstnání. To vytváří tlak na psychiku osoby ohrožené a může vést ke snahám se přestěhovat, skrýt, utíkat.

Domácí násilí často vykazuje určitý vývoj (viz prvek eskalace výše) a také určitou cykličnost. Postupně se tak mění, ale současně také opakuje. Tímto postupným procesem násilná osoba postupně upevňuje moc a kontrolu nad osobou ohroženou domácím násilím, a tak se střídají fáze napětí, násilí, usmíření a klidu. Fáze mohou trvat různě dlouhou dobu, od dní až po měsíce. První je fáze napětí, kdy je násilná osoba pouze slovně

agresivní a emocionálně podrážděná, reaguje prudce i na malé podněty a ohrožená osoba se snaží minimalizovat dráždící podněty a přizpůsobovat se požadavkům a přecházet problémům. V této fázi dochází k ponižování, kritice, kontrole ze strany násilné osoby. Fáze násilí je fáze, kdy slovní, psychická agrese přejde v agresi fyzickou. Podnětem agrese bývá jakýkoliv podnět, nejde o určitý konkrétní problém, často může jít o drobnost. Oběť je pod tlakem strachu a přecházení problémům již nefunguje. Následuje fáze usmiřování, kdy dochází na omlouvání, vymlouvání, usmiřování, slibování zlepšení nebo i zlehčování jednání, nebo naopak vyhrožování sebevraždou, aby osoba ohrožená domácím násilím násilníka neopustila, nebo také může dojít na trestání osoby ohrožené, např. mlčením a psychickým vydíráním. Poslední fází je fáze klidu, kdy k ničemu nedochází, domácnost a vztah funguje. Osoby ohrožené domácím násilím se snaží zachovávat rodinu i vztah. Postupně se však objevuje u násilné osoby podráždění a cyklus se opakuje.

Pro domácí násilí jako psychologický i praktický fenomén je typických několik aspektů, které k jeho trvání přispívají a ztěžují jeho řešení. Jde již zmíněnou izolaci, kdy ohrožená osoba nemá dostatečné sociální nebo finanční prostředky a oporu, aby se ze situace dostala. Dále situaci zhoršuje přítomnost neustálého strachu, neboť je obvykle osoba ohrožená domácím násilím předmětem vyhrožování a obav z toho, co se stane, kdyby ze vztahu odešla. Dále řešení situace zhoršuje řada společných věcí s násilnou osobou, jako jsou děti, příbuzní, známí, finance, bydlení a další majetek. Přerušování těchto vazeb nebývá jednoduché. V neposlední řadě i mezi osobami násilnými a ohroženými stále často zůstává určitý vztah, společná minulost, investovaná energie psychická, strávený čas. To vše vede k tomu, že není pro ohroženou osobu jednoduché si vůbec představit život bez násilné osoby. I když si ohrožená osoba racionálně uvědomuje, že ve vztahu není šťastná, nedovede si mnohdy život bez násilné osoby představit. Posledním jevem v domácím násilí, který ztěžuje odchod z této situace je fungování dvojí tváře násilné osoby, která je na osobu ohroženou střídavě laskavá a agresivní. Tato dvojakost se také vyskytuje vůči okolí, kdy osoba dokáže být agresivní vůči partnerovi, ale působit velmi příjemně na sociální okolí. To pak v očích ostatních snižuje důvěryhodnost ohrožené osoby, že by mohla čelit jakémukoliv násilí.

Všechny uvedené aspekty domácího násilí jako faktického jevu ovlivňují *potřeby* osob ohrožených domácím násilím, viz výše.

4.2 Právní úprava fenoménu domácího násilí a potřeby osob jím ohrožených

Fenomén domácího násilí z pohledu občanského práva

Do doby přijetí nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. nebylo domácí násilí zvlášť právně upraveno. Nový občanský zákoník však přinesl určité změny. V části týkající se manželského majetkového práva zavedl § 751–753 nazvané Zvláštní ustanovení proti domácímu násilí, které upravilo možnost soudu omezit právo manžela v obydlí bydlet. Podmínkou je stav, kdy se stalo „*společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije.*“ (§ 751 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Domácím násilím se zde tedy rozumí tělesné nebo duševní násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije. Lze si zde všimnout, že např. nevyžaduje opakovanost či určitou intenzitu, požaduje pouze „nesnesitelnost“, nebo umožňuje, aby nešlo pouze o násilí mezi manžely, ale i vůči dětem či jiné osobě v domácnosti. Nicméně se týká pouze jednoho z manželů, neboť jde o část občanského zákoníku, která upravuje majetková práva manželů, a není tedy určena k řešení situací týkajících se jiných osob než manželů. Neboli definice domácího násilí zde zavedená nebyla obecnou definicí domácího násilí pro účely celého právního řádu, ale pouze pro situaci, kdy je třeba dočasně omezit majetková práva manžela k bytu či domu. Již toto však byl určitý pokrok v právním řádu v definování domácího násilí.

Neexistenci obecné definice domácího násilí si odborná a politická veřejnost byla vědoma dlouhodobě. Skutečný průlom však může nastat v řádu cca jednoho roku. V současné době je totiž v legislativním procesu návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony v souvislosti s potíráním domácího násilí, který má za účel mimo jiné právě stanovit právně závaznou definici domácího násilí.

Činí tak návrhem zákona „*kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony v souvislosti s potíráním domácího násilí.*“

Navrhované ustanovení zní takto:

Domácí násilí

(1) Domácím násilím se rozumí veškeré násilné jednání vůči oběti, při kterém zpravidla dochází ke zneužívání moci nebo nerovného postavení a kterým

a) bylo nebo mělo být neoprávněně zasaženo do její tělesné integrity,

b) bylo nebo mělo být neoprávněně opakovaně nebo vážně zasaženo do její duševní integrity, svobody, důstojnosti, zejména v pohlavní oblasti, do její vážnosti, cti nebo soukromí nebo

c) byla vážně ohrožena nebo narušena její schopnost uspokojovat své potřeby nebo potřeby členů společné domácnosti.

(2) Obětí domácího násilí může být 2

a) osoba, která s osobou dopouštějící se domácího násilí žije nebo žila ve společné domácnosti,

b) osoba blízká nebo ten, kdo jí dříve byl, nebo rodič společného dítěte nebo ten, kdo s osobou dopouštějící se domácího násilí vykonává rodičovskou odpovědnost.

(3) Ustanovení § 751 až 753 proti domácímu násilí se použijí také v případě společného bydlení jiných osob, než jsou manželé.¹ (Vláda ČR, 2023, str. 1)

Z výše uvedeného návrhu vyplývá, že definice kombinuje jak termín domácí násilí, tak výše zmíněnou „family violence“ a neomezuje se pouze na „intimate violence“. Opakovanost násilí, která se vyskytovala jako definiční prvek v nelegislativních definicích domácího násilí, je zde využita pouze pro zásahy do duševní integrity, svobody, důstojnosti, zejména v pohlavní oblasti, do její vážnosti, cti nebo soukromí, tedy zásahy do jiné než fyzické oblasti. Tedy pro splnění definice domácího násilí bude stačit,

¹ Vzhledem k politické situaci v současném parlamentu (převaha hlasů koaličních stran) lze s vysokou mírou jistoty předpokládat, že se navržená definice nebude vůbec nebo příliš měnit v průběhu legislativního procesu.

byť i jen jeden zásah do fyzické integrity, nebo dokonce pokus o něj. Současně bude muset jít o zásah neoprávněný. Účinnost je dle návrhu navržena k 1. lednu 2025 (Viz čl. XII návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony v souvislosti s potíráním domácího násilí).

Fenomén domácího násilí z pohledu trestního práva hmotného a přestupkového

Výše zmíněná novela zavádějící mimo jiné právně závaznou definici domácího násilí nemění ustanovení trestního zákoníku. Právní úprava domácího násilí tedy i po této novele (po 1. lednu 2025) zůstane stejná jako dosud:

Trestní právo obsahovalo a bude obsahovat vedle občanského práva druhou právní úpravu jednání, které splňuje znaky domácího násilí. Tato právní úprava samozřejmě platila a bude platit pouze pro účely trestního práva, tedy pro účely stíhání pachatele trestného činu. Jde o trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí. Tento trestný čin nedefinuje domácí násilí tak, jak to po novele bude dělat § 3021 občanského zákoníku, ale bude postihovat pouze ty závažnější typy domácího násilí, na které je nezbytné reagovat pomocí prostředků trestního práva.

§ 199 trestního zákoníku vymezuje týrání osoby žijící ve společném obydlí takto:

„§ 199

Týrání osoby žijící ve společném obydlí

(1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až čtyři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán:

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvláště surovým nebo trýznivým způsobem,

b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví,

c) spáchá-li takový čin nejméně na dvou osobách, nebo

d) páchá-li takový čin po delší dobu.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1

a) těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo

*b) smrt.*²

Týrání není v zákoně definováno, ale zahrnuje dle praxe různá jednání odpovídající tomu, co bylo výše uvedeno o formách domácího násilí. Musí však být v intenzitě odpovídající trestnému činu. Pokud nedosahuje této intenzity, může jít o přestupek. Může jít o domácí násilí jak vůči partnerovi, tak vůči dětem nebo i vůči dalším osobám ve společné domácnosti (např. rodiče). Na rozdíl od „intimate violence“, tedy násilí mezi partnery, tento trestný čin nezahrnuje násilí mezi osobami, které již ve společné domácnosti nejsou. Takové násilí je pak možno případně trestat podle jiných ustanovení trestního zákoníku (např. ublížení na zdraví, nebezpečné pronásledování, nebezpečné vyhrožování apod.). Týrání osoby žijící ve společném obydlí je samozřejmě úmyslný trestný čin.

Některá jednání v rámci domácího násilí mohou nabýt i podoby přestupků, byť se přestupky stíhají v rámci domácího násilí méně často, a to z prostého důvodu, že méně závažná jednání na úrovni přestupků osoby postižené domácím násilím obvykle vůbec nehlásí (nikoliv proto, že by se tato jednání nevyskytovala). Tyto méně závažné formy domácího násilí mohou být kvalifikovány jako přestupky proti občanskému soužití podle § 7 zákona č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, jako jsou hrubé urážky, zesměšnění, drobné ublížení na zdraví, vyhrožování ublížením na zdraví, schválnosti či jiné hrubé jednání.³ Nelze tedy říct, že by dle přestupkového práva šlo o nějaké další vymezení či definici domácího násilí ještě vedle vymezení odborného z praxe, z občanského zákoníku a z trestního zákoníku (viz výše). Jde jen o možnost některá méně závažná jednání, která se v rámci domácího násilí vyskytují, postihnout i v případě, že nedosáhnou úrovně trestného činu. Tato úprava tedy není komplexní, např. nepostihne drtivou většinu psychického násilí nebo omezování svobody, které tvoří velkou část domácího násilí.

² Tento trestný čin je skoro totožný s obdobnou úpravou § 215a předchozího trestního zákona č. zákon č. 140/1961 Sb.: „Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě: (1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta. (2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán, a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách, nebo b) pokračuje-li v páčání takového činu po delší dobu.“

³ V těchto případech policie provádí pouze základní šetření k přestupku, zajistí důkazy a věc odevzdá přestupkové komisi k rozhodnutí, popř. došetření.

Rozdíly mezi potřebami osoby postižené domácím násilím a ustanovením o trestném činu Týráním osoby žijící ve společném obydlí⁴:

Pokud jde o formy domácího násilí, tak pojem „týráním“ pokryje většinu možných jednání, která se v rámci domácího násilí vyskytují. Pochybnosti mohou být např. u některých forem psychického nebo ekonomického vydírání, které nemusí být tak intenzivní, aby bylo následně posouzeno jako trestný čin. A to přesto, že může být pro osobu domácím násilím ohroženou velmi nepříjemné. Dále je třeba při porovnávání vzít v úvahu, že trestní právo jako takové směřuje ke zpětnému trestání určitých protispolečenských jednání, obvykle nedokáže a nemá v praxi ani ambici hrozbou sankce samotnému jednání zabránit (což by ale osoba ohrožená domácím násilím potřebovala). Odstrašující a preventivní účinek, jak je zřejmé i z různých výzkumů, které prokazují vysokou míru výskytu i latence této kriminality, je velmi omezený až zanedbatelný. Proto nelze od tohoto ustanovení trestního zákoníku realisticky očekávat, že by zajistil bezpečí osoby, která by se mohla v budoucnosti stát objektem domácího násilí. Z výše popsaného seznamu potřeb osob již ohrožených domácím násilím (potřeba psychické podpory, potřeba informací a orientace v situaci, potřeba pocitu bezpečí a jistoty, potřeba spravedlnosti, potřeba zadostiučinění, potřeba uznání viny ze strany násilné osoby, potřeba být ochráněna před sekundární viktimizací, potřeba podpory ze strany osob blízkých) může přispět ke stanovení tohoto trestného činu k naplnění potřeby spravedlnosti nebo potřeby zadostiučinění, pokud je pachatel adekvátně přísně potrestán. Chránit osobu před spácháním samotného trestného činu většinou nedokáže, spíše má určitý potenciál odstrašit od opakování spáchání tohoto trestného činu. S trestním řízením související potřeby jako jsou Potřeba být ochráněna před sekundární viktimizací nebo Potřeba informací a orientace v situaci pak může zajistit spíše trestní řád než ustanovení trestního zákoníku.

⁴ Porovnáváme zde pochopitelně potřeby osob postižených domácím násilím s právní úpravou trestního práva, nikoliv s *přestupky*, které se mohou vyskytnout při páčání domácího násilí. To z toho důvodu, že trestný čin Týráním osoby žijící ve společném obydlí je přímo vytvořen pro kriminalizaci jednání, které je domácím násilím, na rozdíl od přestupků, které pokrývají všechna různá jednání i osoby, které nejsou ve společném obydlí nebo ve vztahu.

5. Osoba dopouštějící se domácího násilí (pachatel) vs. potřeby oběti domácího násilí (poškozeného)

5.1. Charakteristiky násilné osoby, druhy násilných osob

Násilné osoby včetně pachatelů trestných činů, které s domácím násilím souvisí, nelze jednotně definovat. Jako osobu dopouštějící se domácího násilí („násilnou osobu“) lze brát každého, kdo se dopouští opakovaného nebo závažného násilného nebo agresivního chování vůči osobám ve společné domácnosti, viz výše definice neprávni z praxe nebo právní (z návrhu nového „§ 3021 občanského zákoníku). Jako pachatele domácího násilí, tedy trestného činu Týránění osoby žijící ve společném obydlí, lze brát kohokoliv, kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společném obydlí.

Násilné osoby včetně pachatelů trestných činů, které s domácím násilím souvisí, nelze popsat určitými jednotnými charakteristikami psychologickými, sociálními apod. Nejde totiž o určitou skupinu osob v populaci. Podle kriminálních statistik tvoří 90 % násilných pachatelů muži. Převážně jde tedy sice o muže, ale zde jde o velmi rozdílné typy mužů. Pokud není uvedeno jinak, týkají se níže uvedené charakteristiky tedy mužů.

Lze konstatovat, že násilné osoby pocházejí ze všech socioekonomických, etnických, rasových a náboženských skupin, chování násilníků doma se velmi liší od jejich chování na veřejnosti, jsou extrémně žárliví a majetnickí, kontrolují své partnerky, pokoušejí se partnerku izolovat od rodiny a přátel, zastávají tradiční představu o roli muže ve vztahu, často jsou při jednání ovlivněni alkoholem a jinými drogami, z násilí viní partnerku nebo drogy či alkohol, zlehčují závažnost způsobeného násilí (Voňková, 2004)

Různá odborná literatura vymezuje typy osob dopouštějících se domácího násilí různě. Na čem se obecně odborníci shodnou je, že jde o osoby, které mají potřebu dominance, kontroly a moci.

Důvody domácího násilí vůči partnerům bývají různé. Často může jít o dlouhodobé stresory. Následným spouštěčem mohou být neshody ve výchově dětí, pocit méněcennosti, neúspěchy v zaměstnání, užívání drog nebo alkoholu a další. Jednotný spouštěč vedoucí k domácímu násilí tedy nelze identifikovat.

Pokud jde o povahové charakteristiky mužů, lze z pohledu odborných poznatků shrnout, že *„Povahové rysy násilnických mužů se někdy přibližují k povahovým rysům, které*

nacházíme v anamnéze při poruše osobnosti. Shledáváme u nich egocentrismus, proradnost, absenci pocitů viny a studu, impulsivnost, schopnost manipulovat druhým. Klasičtí pachatelé domácího násilí vedou dvojitý život. Mají zachovanou inteligenci, jinak se chovají na veřejnosti, jinak v soukromí. To, co jim chybí je: empatie, altruismus, tolerance, pohrdají slabými, platí na ně spíše tvrdší přístup, protože mají pragmatický přístup k zákonům.“ (Voňková, 2004, str. 61)

Obecně se násilí ve vztazích dopouštějí častěji muži, kteří mají vysoké ego, nízkou empatii, problematické sexuální chování, tendenci řešit konflikty nepřiměřenou silou, zastávají výrazné rozdělení mužských a ženských rolí a mají problém přebírat odpovědnost za svá jednání.

Odborníci na domácí násilí Neil Jacobs a John Gottman stanovili dva základní typy násilné osoby (mužů), a to pitbuly a kobry. Pitbulové nechávají situaci, napětí ve vztahu vyvinout až do situace, kdy se „urvou ze řetězu“ jako psi. Mívají ale také pocity viny, důvodem jejich agrese bývají častá žárlivost a snaha neustále kontrolovat partnera. Často jsou také psychicky ovlivnitelní a trpí depresemi. Často jde o uzavřené jedince, kteří používají násilí jako nástroj udržení si partnera. Násilné osoby v podobě kobry bývají lidé přesvědčení o své nadřazenosti a mívají pocity nepostižitelnosti. Když zaútočí, jejich útoky bývají promyšlené, rychlé a zuřivé. Během útoku se také ale dokáží ovládat. Nejde o spontánní násilníky jako pitbulové. Současně ale také jejich útoky bývají závažnější a více útočí se zbraní. Často jde o sociopatické osobnosti, které typicky nemají pocity viny nebo výčitky svědomí. Není neobvyklé, že na své okolí dokáží působit velmi pozitivně (Brody, 1998).

Pokud se domácího násilí dopouští ženy, převážně se fyzického násilí dopouští vůči dětem, hendikepovaným a osobám ve vysokém věku. Fyzické násilí vůči muži vzhledem k tělesným predispozicím žen se vyskytuje málokdy (To se samozřejmě bavíme o situaci, kdy je fyzickým agresorem pouze žena, nikoliv o situacích, kdy se obě strany vzájemně fyzicky napadají, což nespadá do klasického vymezení domácího násilí, viz výše). Když už na fyzické násilí dojde, dle odborníků v zásadě nastává ve dvou situacích. Buď jde o situační obranu, kdy je žena k násilí dohnána vážným útokem a brání se, nebo jde o zoufalou reakci na dlouhodobé týrání ze strany násilné osoby (Voňková, Oplatek 2015). Domácí násilí ze strany žen proto mívá mnohem častěji formu psychického násilí, které je ženám mnohem více dostupné.

Nad rámec tématu této práce (potřeby obětí domácího násilí) je na místě se krátce dotknout i nástrojů věnujících se samotným násilným osobám. Těmi jsou programy pro zvládání vzteku pro násilné osoby. Pokud zafungují, mohou pomoci i obětem domácího násilí. Těmto programům financovaným mimo jiné z Norských fondů nebo programů prevence kriminality se věnuje v České republice řada organizací⁵. Podstatou těchto programů je obvykle psychologická práce s násilníky, kořeny jejich chování, důvody jejich násilného způsobu reagování, práce s emocemi a snaha učit zvládat tyto emoce a nahlížet na situace, které jsou iniciátorem těchto násilných reakcí směrem k naučení se zvládání stresorů jinak než násilnou formou (Jakobsen B., Råkil M. a kol., 2022).

5.2. Právní úprava pachatele domácího násilí

Násilná osoba se může ocitnout v zásadě právně ve třech postaveních. V postavení osoby, která se dopouští domácího násilí, ale nedopouští se ani přestupku, ani trestného činu (např. v případě psychického týrání). Dále v postavení toho, kdo se dopustil přestupku. A dále v postavení toho, kdo se dopustil trestného činu.

Vydeme-li však z trestního práva, pak pachatelem trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí a souvisejících trestných činů a pachatelem případných souvisejících přestupků je obecně ten „*kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná.*“ (§ 22 trestního zákoníku). Pachatel obvykle jedná sám (násilí v domácnosti se odehrává typicky v soukromí) a jde typicky o situační jednání, které reaguje na vzniknou situaci na emoce. Proto není obvyklé, že by se vyskytovala při stíhání této trestné činnosti příprava trestného činu, spolupachatelství, užití jiné osoby ke spáchání trestného činu, omyl, účastnictví (§ 22 odst. 1, § 23, 24 trestního zákoníku). Může se však vyskytnout nutná obrana (viz výše výskyt domácího násilí ze strany žen vůči mužům v extrémních situacích) nebo nepřičetnost či zmenšená přičetnost pachatele (často jde o velmi vypjaté situace). Obdobně to platí i pro pachatele přestupku.

Z pohledu trestního řádu může být osoba násilná buď v postavení podezřelého, obviněného, nebo obžalovaného. Jednak může být v postavení podezřelého, tedy osoby,

⁵<https://www.mvcr.cz/webpm/clanek/organizace-poskytujici-podpurne-a-dalsi-sluzby-osobam-vykazanym-nebo-osobam-kterym-hrozilo-vykazani.aspx>

kteřá je podezřelá ze spáchaní některého z trestných činů spadajících do domácího násilí. S takovou osobou lze dělat celou řadu úkonů, které směřují k zajištění důkazů (např. lze podezřelého zadržet dle § 76a trestního řádu, který má pak stanovena svá práva dle § 76b trestního řádu, lze s ním udělat rekognici dle § 104b trestního řádu, vyšetřovací pokus dle § 104c trestního řádu nebo prověrku na místě dle § 104e trestního řádu. Dále může být násilná osoba v postavení podezřelého, pokud je vedeno zkrácené trestní řízení dle § 179a trestního řádu u trestných činů s možným trestem do 5 let. Dále může být násilná osoba v postavení obviněného dle § 32 trestního řádu, kdy obviněným je dle § 160 trestního řádu ten, proti němu zahájeno trestní stíhání. Proti obviněnému lze pak použít všechny různé nástroje trestního řádu, jde o standardní postavení pachatele v trestním řízení. Posledním postavením osoby násilné v trestním řízení je postavení osoby obžalované. Dle § 176 odst. 1 trestního řádu „*Jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud, státní zástupce podá obžalobu...*“. Násilná osoba se zde tedy stává tím, o kom má státní zástupce jistotu, že má dostatek důkazů, že ho může nechat postavit před soud, aby rozhodl o trestu.

Kromě toho se ale nezávisle na tom, zda se násilná osoba dopustila nebo je stíhána pro přešůpek či trestný čin, může násilná osoba dostat právně i do postavení toho, kdo je vykázán z obydlí pro domácí násilí podle § 44 zákona č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky nebo podle § 400 a následujících zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Jádro jeho postavení pak spočívá v tom, že má za povinnost dle § 44 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky „*a) opustit neprodleně prostor vymezený policistou v potvrzení o vykázání, b) zdržet se vstupu do prostoru podle písmene a), c) zdržet se styku nebo navazování kontaktu s ohroženou osobou, d) vydat policistovi na jeho výzvu všechny klíče od společného obydlí, které drží...*“ nebo dle § 405 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, aby „*opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval, b) nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam, c) se zdržel setkávání s navrhovatelem, nebo d) se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem.*“ Vzhledem k tomu, jaký je účel vykázání, to obvykle může být první typ postavení, do kterého se násilná osoba z pohledu práva ocitne.

6. Osoba ohrožená domácím násilím/poškozený vs. potřeby oběti domácího násilí

6.1. Osoba ohrožená domácím násilím

Osobou ohroženou domácím násilím se může stát kdokoliv. Nicméně ve většině případů se obětí domácího násilí stávají ženy a dále také děti a senioři. Muži jako oběti domácího násilí tvoří menšinu případů primárně z důvodů svých fyzických predispozic, které brání slabším partnerům (obvykle ženám) vůči nim fyzické násilí páchat. I pokud jde o jiné formy násilí (psychické, ekonomické atd.), tak má díky své fyzické převaze muž obvykle výhodu určité (byť třeba jen potenciální) převahy psychické (např. nemívá a nemá důvod mít strach ze své partnerky). Nejobvyklejší kombinace osoby násilné a osoby ohrožené domácím násilím je tak kombinace násilného muže a ohrožené ženy, kteří jsou v nějaké formě partnerského, intimního vztahu.

Typickým rysem obětí domácího násilí je to, že jde o oběti latentní, skryté. Ve vysoké míře případů se o domácím násilí neví, osoby ohrožené domácím násilím svou situaci z různých pochopitelných důvodů skrývají a trestnou činnost nehlásí.

Pokud již osoba domácím násilím ohrožená se svým problémem vyjde ven, ať už tím, že nahlásí věc orgánům činným v trestním řízení nebo tím, že požádá o pomoc poradnu pro oběti trestných činů nebo intervenční centrum, tak má řadu faktických potřeb. Jak již bylo vymezeno výše v kapitole Vymezení a rozbor faktických potřeb osob ohrožených domácím násilím, tyto potřeby jsou následující: potřeba psychické podpory, potřeba informací a orientace v situaci, potřeba spravedlnosti, potřeba zadostiučinění, potřeba uznání viny ze strany násilné osoby, potřeba být ochráněna před sekundární viktimizací, potřeba podpory ze strany osob blízkých.

Pro účely porovnání faktických potřeb osob ohrožených domácím násilím a jejich ošetření či neošetření právními nástroji je třeba nejprve rozebrat – proces tzv. viktimizace.

Viktimizace je série událostí, díky kterým se oběť stává obětí. Jde tedy o proces, nikoliv pouze jednu událost, která je po spáchání domácího násilí ukončena. Domácí násilí je tak obvykle celá kratší či delší série nepříjemných zásahů do práv osoby ohrožené, které mohou či nemusí být trestnými činy či přestupky. Jde o proces, kdy je zasažena či

opakovaně zasahována tím či oním způsobem integrita osoby. Tento proces ale následně pokračuje i po konci domácího násilí, kdy následný proces řešení této situace, způsob přístupu státních orgánů nebo naopak pomáhajících institucí ovlivňuje způsob rozvoje či zmírnění traumatu způsobeného domácím násilím (Kellner T. a kolektiv, 2020). Tento proces viktimizace se dle většiny odborníků dělí na primární, sekundární, popř. terciární viktimizaci.

Primární viktimizace je způsobena samotným domácím násilím. Dle výše vymezených forem domácího násilí může jít o újmu v oblasti fyzické, psychické či emocionální, ale i materiální. Fyzický újma začíná, byť i jen přechodně, bolestivými stavy přes lehčí zranění až po těžké ublížení na zdraví či smrt § 122 trestního zákoníku. Újma psychická či emocionální spočívá ve způsobení přechodných či trvalých psychických stavů strachu, deprese, úzkosti, poruch spánku, soustředění, ztráty paměti, včetně jejich závažných forem, které mohou představovat pracovní neschopnost a těžké psychiatrické poruchy. V případech domácího násilí jsou tyto újmy nejčastější a také ale velmi významné, neboť domácí násilí je vždy násilí ve vztahu. A tento vztah, který je obvykle velmi blízký, je extrémně (násilím) porušen, a tak je emocionální trauma také extrémní. To je jeden z rozdílů od násilí utrpěného jako oběť násilného trestného činu ze strany náhodného cizího člověka, kdy je pro oběť často jednodušší se i se závažným násilím vnitřně vyrovnat, neboť útokem nedošlo k narušení nejbližších vztahů, tedy jedné z životních opor člověka (Kellner T. a kolektiv, 2020).

Osoby postižené domácím násilím prožívají absenci bezpečí a důvěry ke svým nejbližším, cítí nemožnost rozhodovat samy o sobě, tedy ztrátu možnosti aktivně usměrňovat svůj život. Osoby postižené domácím násilím v důsledku toho ztrácí představu o bezpečném světě, a to i v blízkých vztazích ve svém domově, přičemž je třeba brát v úvahu, že typicky ženy často nemají pocit úplného bezpečí na veřejnosti obecně, takže když o pocit bezpečí přijdou i doma, jde o ztrátu možnosti se cítit bezpečně kdekoliv (Roubalová, 2019, str. 129). Oběti necítí možnost jakkoliv kontrolovat vlastní život, cítí se slabé, zranitelné, bezmocné. Proto mají oběti domácího násilí primárně dvě výše uvedené psychické potřeby: potřebu psychické podpory a potřebu podpory ze strany osob blízkých.

Pokud jde o materiální škody, ty mohou být různé. Nicméně více než škody na majetku způsobené přímým násilím mají osoby ohrožené domácím násilím problém

s ekonomickou závislostí na osobě násilné. Ta jim pak často fakticky zabraňuje odejít ze vztahu či obydlí a situaci začít efektivně řešit. Zde je třeba si zdůraznit tento ne vždy dostatečně citlivě vnímaný aspekt: pokud má osoba ohrožená domácím násilím kam se odstěhovat a následně dokáže úspěšně řešit svoji finanční situaci, např. i s dětmi, je velká část překážek pro řešení domácího násilí odstraněna.

Sekundární, tedy druhotná viktimizace, je traumatizace způsobená reakcí orgánů činných v trestním řízení, dalších osob věnujících se oběti, jako jsou psychologové, znalci, lékaři, ale i osob blízkých, přátel, kolegů při interakci s osobou již jednou traumatizovanou domácím násilím.

Tato viktimizace je psychického charakteru. Neadekvátní reakce zmíněných osob pak vede k pocitům nespravedlnosti, ponížení, nerespektování lidské důstojnosti apod. Tuto viktimizaci mohou také způsobit zbytečné průtahy v trestním řízení, nedostatečnost trestu, ale i nenaplnění potřeby informovanosti o celém procesu řešení věci. Také ji mohou způsobit média svým necitlivým přístupem při referování o problému, pokud se ho dozví.

Právní definice sekundární viktimizace je ale poněkud užší. Podle zákona o obětech trestných činů (§ 2 odst. 5 zákona o obětech trestných činů) se druhotnou (sekundární) újmou „pro účely tohoto zákona rozumí újma, která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky, orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní“. Zákon tedy sekundární viktimizaci definuje úžeji než viktimologie, protože do ní nezahrnuje i újmu způsobenou například osobami blízkými či sociálním okolím osoby. To je však logické, protože zákon nemůže regulovat chování těchto osob, pouze chování osob výslovně uvedených v § 2 odst. 5 zákona o obětech trestných činů.

Za terciární viktimizaci se považuje situace společně s následky, které nastávají, pokud se osoba postižená domácím násilím není schopna vyrovnat s traumatem způsobeným domácím násilím. Terciární viktimizace je tedy následkem viktimizace primární, případně i sekundární. Jde o trvalé negativní změny psychické, změny prožívání, reagování, chování a celého životního směru či způsobu života v důsledku utrpeného

domácího násilí. Tyto změny zabraňují oběti domácího násilí se plně zapojit opět do normálního života.

Všechny oběti domácího násilí mají společné, že jsou v určitém typu blízkého vztahu k osobě násilné a že s ní sdílí (popř. sdílely) domácnost.

Pokud jde o ženy jako osoby ohrožené domácím násilím, neexistuje samozřejmě jen jeden typ žen, které se stávají jeho obětí. Nicméně velmi často je typická týraná žena materiálně závislá, podřízená partnerovi, trpí pocity bezmoci, vlastní viny s tím, že domácí násilí je trest, který si zaslouží a věří partnerovým slibům, že dané násilí bylo již poslední a že se tentokrát napraví.

Oběti domácího násilí lze dělit podle reakce žen na domácí násilí. Jde o čtyři kategorie obětí. Prvním typem je typ rychlý rozchod, který zahrnuje sebevědomé a informované ženy, které jsou ochotny neodejít ze vztahu jen při splnění přísných podmínek. Druhým typem je typ ženy v pokročilém stadiu rozchodu, které jsou ve vztahu již dlouho a mají v něm děti, mají tendenci vztah opustit a snaží se prosazovat své zájmy. Třetím typem je typ nová šance, což jsou hlavně starší ženy, které násilné chování partnera přičítají alkoholismu, špatné psychice partnera či jiným závislostem, a proto násilí omlouvají a věří, že se násilník změní. A čtvrtým typem je typ ambivalentní vazba, což je žena, která má ve vztahu permanentní domácí násilí, ale je na násilníkovi finančně i psychicky závislá a rozchod si nedokáže vůbec připustit či představit (tento typ odpovídá vymezení typické oběti domácího násilí podle Ševčíka výše). Lze konstatovat, že jde samozřejmě o pouze typové rozdělení, v praxi dochází velmi často k jejich prolínání (Vojtíšková, 2016).

Pokud jde o muže jako osobu ohroženou domácím násilím, tak trpí většinou psychickým, emocionálním násilím. Formy mohou být různé: žárlivost, ponižování, omezování pohybu, sociální izolace apod. Fyzické násilí se vyskytuje pouze minimálně. Oběti muži mají ještě větší problém si připustit, že mohou být obětí domácího násilí. Kromě toho se předpokládá, že muž má obecně fyzickou a související psychickou převahu, a tedy přirozenou možnost se bránit. To pak vede k tomu, že domácí násilí žen vůči mužům je ze strany Policie ČR často kvalifikováno pouze jako přestupek.

Pokud jsou oběťmi domácího násilí *senioři*, pak bývá často problém vysoké latence.

Senioři bývají na tom zdravotně, finančně, psychicky špatně, kromě toho jsou osamělí a často na jiných osobách závislí. Domácí násilí proti seniorům může nabývat všech forem představitelných u ostatních osob. Domácí násilí si senioři často vykládají jako svou vinu a stydí se za danou situaci. Specifikem tohoto domácího násilí je, že se může vyskytovat i u osob, které nežijí ve svém obydlí, ale ve zdravotnickém nebo sociálním zařízení.

Děti, podobně jako senioři, mohou být vystaveny domácímu násilí ve všech jeho formách. Specifikem jejich postavení je zranitelnost a omezenost se bránit násilí pro svou fyzickou a psychickou nevypěstlost. Rozlišujeme u nich, zda jsou objektem domácího násilí přímo nebo nepřímo. Pokud dítě není přímo cílem domácího násilí, ale bývá přítomno domácímu násilí páchanému na jiném členu rodiny, tak jde o nepřímou viktimizaci domácím násilím. To může být kvalifikováno jako ohrožování výchovy dítěte podle § 201 trestního zákoníku, neboť může jít o jednání, kterým pachatel „ohroží rozumový, citový nebo mravní vývoj dítěte tím, že d) závažným způsobem poruší svou povinnost o ně pečovat nebo jinou svou důležitou povinnost vyplývající z rodičovské zodpovědnosti.“

Pokud je samo dítě cílem některé z forem domácího násilí, jde o přímou viktimizaci. Takové jednání pak může být v případě závažných forem domácího násilí kvalifikováno jako týrání svěřené osoby dle § 198 trestního zákoníku, ohrožování výchovy dítěte podle § 201 trestního zákoníku nebo pohlavní zneužití dle § 187 trestního zákoníku. V případech méně závažných může jít také o nedodržování nebo zneužívání práv plynoucích z rodičovské odpovědnosti, viz § 858 občanského zákoníku: *„Rodičovská odpovědnost zahrnuje povinnosti a práva rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj, v ochraně dítěte, v udržování osobního styku s dítětem, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Trvání a rozsah rodičovské odpovědnosti může změnit jen soud.“*

Jak přímé, tak nepřímé domácí násilí traumatizuje děti stejně jako jakékoliv jiné násilné jednání proti němu ze strany blízkých osob. Těžce poškozuje psychiku dítěte, narušuje jeho vztah k sobě i k ostatním blízkým či vzdálenějším osobám, ke společnosti obecně. Narušuje základní potřeby bezpečí domova a rodiny, které potřebuje pro zdravý rozvoj.

Následky bývají dlouhodobé, projevují se jak v chování, prospěchem ve škole, v užívání drog, zůstávají vážné následky v podobě psychických obtíží a poruch. Nezřídka se pak traumata promítají i do toho, jak se samy bývalé oběti domácího násilí chovají ve svých vztazích, např. se stávají osobami násilnými nebo postiženými domácím násilím.

V případě dětí tak domácí násilí nenarušuje potřeby dítěte pouze jako oběti, tedy potřeby, které má osoba domácím násilím postižená *od doby*, kdy je postižena *do doby*, kdy se s viktimizací vyrovná. U dětí domácí násilí znamená obvykle nenaplnění vůbec základních potřeb člověka-dítěte, tedy těch, které člověk potřebuje vůbec k tomu, aby se mohl rozvinout ve zdravého dospělého jedince. To je ještě širší spektrum potřeb.

6.2. Osoba ohrožená domácím násilím a její právní postavení

6.2.1. Postavení ohrožené osoby podle zákona o Policii České republiky

Často se v první fázi, kdy se existence domácího násilí vyjeví, dostává osoba ohrožená domácím násilím do postavení toho, na jehož ochranu Policie ČR využije institut ze zákona o Policii ČR, a to institut vykázaní. Obvykle to bývá poté, co někdo Policii ČR zavolá, a ta řeší situaci napadení rovnou na místě. Cílem je zajistit osobě postižené domácím násilím bezpečí a čas a prostor začít řešit problém domácího násilí. Nejde o trest vůči osobě násilné, ale spíše o preventivní omezující opatření, které dočasně omezí zejména právo užívat společného obydlí. Bez ohledu na to, zda policisté kvalifikují domácí násilí jako přestupek nebo trestný čin anebo ho nijak právně nekvalifikují, mají k dispozici vykázaní jako preventivní nástroj snížení rizika opakování domácího násilí. Tento nástroj vychází vstříc potřebě bezpečí a jistoty, kterou má každá osoba ohrožená domácím násilím. Speciální postavení mají nezletilé děti. Pokud společné obydlí obývají, tak se má automaticky za to, že jsou osobou ohroženou i bez ohledu na to, zda byly přímo domácím násilím postiženy. Zde se promítly poznatky o potřebách dětí jakožto osob ohrožených domácím násilím i v případě, že jsou viktimizovány pouze nepřímo, jen přítomností v domácnosti (viz výše v části o dětech a následcích domácího násilí vůči nim) kde k domácímu násilí dochází.

Vykázaní lze využít, „*Lze-li na základě zjištěných skutečností, zejména s ohledem na předcházející útoky, důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu, zdraví anebo svobodě nebo zvláště závažného útoku proti lidské důstojnosti.*“ (§ 44

odst. 1 zákona o Policii ČR). Vykázání je pokynem policisty vůči osobě, kterou policista zjištěním dostupných informací na místě určí jako osobu násilnou, aby opustila na nezbytně dlouhou dobu maximálně však na 10 dnů společné obydlí (a bezprostřední okolí) a nijak osobu ohroženou nekontaktovala, vymezeného prostoru nevstupovala. Vykázaná osoba musí odevzdat veškeré klíče a obydlí opustit. Může si ale samozřejmě vzít věci sloužící její osobní potřebě, osobní cennosti a osobní doklady. Policista poskytne vykázané osobě také informace o pomoci osobám s násilným chováním a o možnostech jejího dalšího ubytování. O vykázání rozhodne policista na místě ústním sdělením vykázané osobě a vyhotoví jí potvrzení o vykázání a poučení o právech. Vykázaná osoba může proti vykázání na místě podat námitky ústně a dále do 3 dnů i písemně krajskému ředitelství Policie ČR. To může vykázání zrušit, pokud nebyly pro něj splněny podmínky. Po vykázání musí policista sepsat úřední záznam a informovat o vykázání intervenční centrum (§ 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách) a soud. V případě, že je v obydlí dítě, dostane kopii záznamu i orgán sociálně-právní ochrany dětí. Do tří dnů musí policista provést kontrolu, zda vykázaná osoba vykázání dodržuje.

Podle § 46 zákona o Policii ČR musí policista ohroženou osobu poučit o možnosti podání návrhu na vydání předběžného opatření podle zákona o zvláštních řízeních soudních (viz dále), o možnostech psychologických, sociálních a jiných služeb v oblasti pomoci obětem násilí a následcích vyplývajících z uvedení vědomě nepravdivých údajů, k nimž policista při vykázání přihlíží.

Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony v souvislosti s potíráním domácího násilí, lhůtu vykázání prodlužuje na 14 dnů. Dává tím více času oběti domácího násilí na řešení situace. Za účelem vyššího ošetření potřeby bezpečí a jistoty je navrženo také stanovit povinnost policisty při vykázání učinit další vhodná opatření na ochranu ohrožené osoby, zejména zajistit vydání zbraně (případně její odebrání) ze strany vykázané osoby (dle § 35 zákona o Policii ČR). Nově se navrhuje stanovit povinnost automaticky kopii úředního záznamu o vykázání zaslat i státnímu zastupitelství. Navrhuje se tak s ohledem na to, že podle § 8 odst. 1, písm. c) a § 8 odst. 2 zákona č. 292/2013 Sb. je státní zastupitelství oprávněno podat návrh na předběžné opatření dle § 751 občanského zákoníku (viz Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony v souvislosti s potíráním domácího

násilí., str. 22).

Vykázání a poučení vycházejí vstříc několika již výše definovaným potřebám oběti. V první řadě je to potřeba bezpečí a jistoty, která je dočasně do určité míry zajištěna nepřítomností násilné osoby v domácnosti. Poučení ohrožené osoby pak je prvním krokem, které ošetřuje potřebu informací a orientace v situaci. Vykázání jakožto jedna z rychlých reakcí státu přímo na místě má také silný vliv na potřebu spravedlnosti a zadostiučinění, neboť je alespoň dočasně uznáno státem, že násilná osoba se dopustila špatného jednání vůči ohrožené osobě a že je třeba do situace oficiálně zasáhnout. Často je vykázání pro oběti i dostatečným „trestem“, neboť více než zbavení se násilné osoby často nepotřebují. Tak to bude zejména v případech, kdy se po vykázání násilná osoba již nevrátí, zejména pokud bylo ještě vydáno i předběžné opatření soudem nebo osoba nemá právo společně obydlet užívat. Potřeba být ochráněna před sekundární viktimizací, potřeba podpory ze strany osob blízkých vykázáním není většinou nijak ovlivněna, tyto potřeby ovlivní až další postup řešení věci.

Během doby (policejního) vykázání může osoba postižená domácím násilím podat žádost o předběžné opatření podle § 400 až 414 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. O žádosti musí bezodkladně rozhodnout soud, maximálně do 48 hodin. Takto stanovené předběžné opatření má trvání 1 měsíc. Soud může na žádost opatření prodloužit vždy nejdéle na šest měsíců. Význam, účinky a dopady na potřeby obětí jsou zde obdobné jako u vykázání, pouze jsou dlouhodobější.

6.2.2. Osoba poškozená domácím násilím z pohledu trestního řádu

Pokud se osoba ohrožená domácím násilím stane objektem jednání, které lze kvalifikovat jako trestný čin a orgán činný v trestním řízení se o tom nějakým způsobem dozví a začne šetřit, stane se osoba tzv. poškozeným. Zákon říká v § 43 trestního řádu, že poškozeným je „*Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.*“

Zde je si třeba zdůraznit, že nikoliv všechna práva poškozeného směřují přímo k naplnění jeho potřeb jakožto osoby ohrožené či poškozené domácím násilím. Řada či většina ustanovení v trestním řádu má (také) jiný účel. Tím je primárně prošetření podezření o spáchání trestného činu, opatření důkazů a postavení pachatele před soud, kde bude

rozhodnuto, zda trestný čin spáchal a jaký má za něj obdržet trest. Proto řada práv poškozeného pouze *napomáhá* ke splnění jeho potřeb, je primárně určena k jinému účelu. Některá ustanovení však vyloženě míří na ošetření zájmů poškozeného a vychází jim vstříc. Níže u jednotlivých ustanovení proto vždy uvádíme, které faktické potřeby poškozeného a která ustavení ošetřují nebo jim vychází vstříc.

Obecně již mezi základní zásady trestního řízení patří vstřícnost orgánů činných v trestním řízení vůči poškozenému. Již z této zásady by mělo plynout, že zákon požaduje po orgánech takový přístup, který bude předcházet a zabraňovat vzniku sekundární viktimizace a podporovat jeho potřebu orientování se v trestním procesu (viz potřeby osoby ohrožené domácí násilím). § 2 odst. 15 trestního řádu stanovuje: „*Orgány činné v trestním řízení jsou povinny v každém období řízení umožnit poškozenému plné uplatnění jeho práv, o kterých je třeba ho podle zákona vhodným způsobem a srozumitelně poučit, aby mohl dosáhnout uspokojení svých nároků; řízení musí vést s potřebnou ohleduplností k poškozenému a při šetření jeho osobnosti.*“ Podle § 46 trestního řádu jsou tyto orgány povinny poškozeného poučit o jeho právech jak podle trestního řádu, tak podle zákona o obětech trestných činů a jsou povinny mu plně umožnit je uplatnit.

Poškozený má v trestním řízení řadu základních práv, která směřují k uplatnění jeho zájmů, jakožto toho, komu vznikla nějaká újma. Jsou upraveny zejména v § 43 trestního řádu a následujících ustanoveních. Má následující práva: právo činit návrh na doplnění dokazování (toto právo napomáhá zvýšit pravděpodobnost naplnění jeho Potřeby spravedlnosti), nahlížet do spisů (umožňuje realizovat základní Potřebu poškozeného se orientovat v procesu), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu a zúčastnit se hlavního líčení a veřejného o odvolání nebo o schválení dohody o vině a trestu a před skončením řízení se k věci vyjádřit (všechna tato práva napomáhají mimo jiné k naplnění potřeby spravedlnosti a potřeby zadostiučinění).

Trestní řád jako klíčové právo poškozeného vždy považoval v § 43 odst. 3 uvedené právo navrhnout, aby soud stanovil pachateli domácího násilí povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, kterou domácím násilím způsobil, a stanovuje, do kdy a jak tento návrh podat. Jak bylo výše uvedeno, v případě domácího násilí toto není jedna z klíčových potřeb, kterou osoby poškozené domácím násilím mají. Na druhou stranu trestní řád toto považuje za klíčové a aby poškozený tento nárok mohl uplatnit, stanoví

poměrně vysoké množství povinností poškozenému (uvést v návrhu důvody, vyčíslit výši, a to i u nemajetkové, těžko vyčíslitelné újmy, všechny tyto věci musí poškozený i doložit, tedy dokazovat, což znamená opatřovat si písemné důkazy, svědectví apod.). Pokud se poškozenému nepodaří u soudu tyto poměrně komplikované administrativní a právní kroky provést, soud o věci nerozhodne a sdělí poškozenému, aby si podal sám občanskoprávní žalobu. Tento proces bývá v rozporu s potřebami poškozeného (je ve špatném psychickém stavu, potřebuje naopak sám psychickou podporu, jeho hlavní potřebou není získat od pachatele náhradu škody, často zmíněné odkázání na občanskoprávní soud je pocíťováno jako v rozporu s potřebou spravedlnosti a s potřebou zadostiučinění atd.). Proto řada poškozených domácím násilím potřebuje pomoc ze strany právníka, ať už placeného nebo bezplatného advokáta nebo poradny pro oběti, a tato pomoc je pro ně klíčová.

Podle § 50 a 51 trestního řádu si může poškozený zvolit *zmocněnce*, který ho bude zastupovat. To může velmi pomoci obětem domácího násilí, které se neorientují v trestním řízení, nebo je daný případ právně složitý anebo ty, které nechtějí být vystaveny nepříjemným situacím a úkonům, které je mohou sekundárně viktimizovat. Tento zmocněnec může být současně důvěrníkem podle zákona o obětech trestných činů. Úkolem zmocněnce je za poškozeného dávat návrhy a žádosti a účastnit se úkonů za něj. Jde tedy o kombinaci psychické a právní a praktické pomoci poškozenému. V některých případech takového zmocněnce poškozenému, který nemá na něj prostředky, hradí stát.⁶

Z pohledu potřeb zadostiučinění, spravedlnosti a potřeby být vyslyšen, je významné ustanovení § 43 odst. 4 trestního řádu, které dává poškozenému právo kdykoliv během řízení učinit (ústní či písemné) prohlášení o tom, jaký dopad mělo domácí násilí na jeho život. Pokud je prohlášení písemné, musí ho soud využít jako důkaz v řízení před soudem.

Trestní řád také ošetřuje potřebu *ochrany soukromí* poškozeného domácím násilím, neboť

⁶ § 51a trestního řádu: „(1) Osvědčí-li poškozený, a) kterému byla způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví, nebo b) který je pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady vzniklé přibráním zmocněnce, rozhodne na jeho návrh ... soudce, že má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu. Stejně rozhodne o takovém návrhu poškozeného, který uplatnil v souladu se zákonem nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, ... (2) Poškozený mladší než osmnáct let a zvláště zranitelná oběť podle zákona o obětech trestných činů mají nárok, ... na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně i bez splnění podmínek podle odstavce 1.... (7) Náklady vzniklé přibráním zmocněnce poškozeného, který má nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu, hradí stát.“

to může vést k sekundární viktimizaci. Podle § 8a trestního řádu v přípravném řízení (fáze, kdy ještě nevede řízení před soudem) se nesmějí zveřejnit informace umožňující zjištění poškozeného, zvláště se má dbát na ochranu osob nezletilých. To směřuje např. na média, advokáty, pachatele, všechny orgány činné v trestním řízení, orgány péče o dítě a kohokoliv dalšího, kdo získá k informacím přístup. Dále se i po přípravném řízení nesmí dle § 8b trestního řádu vůbec zveřejnit jakékoliv informace, které by umožnily zjistit totožnost poškozeného mladšího 18 let nebo vůči němuž byl spáchán závažný trestný čin (např. vražda, těžká újma na zdraví, týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku), anebo *právě týrání osoby žijící ve společném obydlí* (§ 199 trestního zákoníku).

Trestní řád dále obsahuje celou část o *předběžných opatřeních trestních*, které řeší § 88b a následující ustanovení trestního řádu. Pokud je domácím násilím spáchán trestný čin, pak se se tato předběžná opatření mohou využít i u domácího násilí. Účelem předběžných opatření trestních je ochrana poškozeného, osob mu blízkých, zabránění obviněnému v páčení trestné činnosti a zajištění účinného provedení trestního řízení. Podstatou těchto opatření je, že lze uložit obviněnému (tedy nikoliv podezřelému, tedy osobě, která je podezřelá z trestného činu, ale ještě nebyla oficiálně obviněna policejním orgánem) některé povinnosti. Některé z nich mohou být i ve prospěch osoby poškozené trestným činem týrání osoby ve společném obydlí nebo souvisejících trestných činů.

Předběžné opatření smí být uloženo, pokud je obava, že bude obviněný páchat další trestnou činnost, vyžaduje ochranu oprávněných zájmů poškozeného, zejména jeho života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti, nebo zájmů osob mu blízkých, nebo ochranu zájmů společnosti a účelu předběžného opatření dosáhnout jiným opatřením⁷. O opatření rozhoduje buď předseda senátu, soudce nebo státní zástupce v závislosti na závažnosti opatření a na fázi trestního řízení. Proti rozhodnutí o opatření se může obviněný bránit stížností.⁸ Pokud obviněný

⁷ § 88b odst. 2 trestního řádu „*Předběžné opatření smí být uloženo jen tehdy, jestliže z jednání obviněného nebo z dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán a má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný, a s ohledem na osobu obviněného a na povahu a závažnost trestného činu, pro který je stíhán, nelze v době rozhodování účelu předběžného opatření dosáhnout jiným opatřením, přičemž uložení předběžného opatření si vyžaduje ochrana oprávněných zájmů poškozeného, který je fyzickou osobou, zejména jeho života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti, nebo zájmů osob mu blízkých, nebo ochrana zájmů společnosti.*“

⁸ § 88m trestního řádu: „(2) O uložení předběžných opatření zákazu styku s určitými osobami, zákazu držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčení trestné činnosti, zákazu užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky a zákazu her a sázek rozhoduje předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce. (3) O uložení ostatních předběžných opatření rozhoduje předseda

neplní stanovení povinnosti trestní řád umožňuje, aby mu příslušný orgán činný v trestním řízení uložil pořádkovou pokutu, rozhodl o uložení jiného druhu předběžného opatření, nebo rozhodl o vzetí do vazby (§ 88o trestního řádu).

Přestože dle důvodové zprávy k zákonu o ochraně obětí trestné činnosti byla účelem tohoto institutu lepší ochrana poškozeného, osob mu blízkých, zabránění obviněnému v páchání trestné činnosti a zajištění účinného provedení trestního řízení, dle zkušeností je institut využíván méně, než by bylo pro oběti trestné činnosti vhodné, a bývá spíše užíván jako náhrada vazby. To je zřejmě způsobeno tím, že české vazební věznice jsou chronicky přeplněné a jakékoliv opatření, které by mohlo účel vazby nahradit opatřením méně zasahujícím do práv obviněného, je v rozhodování soudů vítané (Jelínek, 2013). Otázkou však je, zda je to také ve prospěch ochrany zájmů poškozeného/oběti trestné činnosti.

Předběžná opatření trestní může uložit orgán činný v trestním řízení ze svého rozhodnutí nebo na podnět poškozeného. O tomto podnětu by měl orgán činný v trestním řízení rozhodnout co nejrychleji (§ 2 odst. 4 trestního řádu). Předběžné opatření pak trvá, dokud to vyžaduje jeho účel. Může trvat maximálně do rozsudku. Obviněný může kdykoli žádat o zrušení předběžného opatření. Byla-li žádost zamítnuta, může ji opakovat až po třech měsících. Proti rozhodnutí o předběžném opatření může podat stížnost státní zástupce (§ 142 odst. 1 trestního řádu), obviněný (§ 141 odst. 1 trestního řádu). Osoba poškozená domácím násilím ale může podat stížnost jen, jde-li o rozhodnutí o předběžném opatření podle § 88d – zákaz styku s určitými osobami – nebo § 88e – zákaz vstupu do obydlí, které se jí osobně týkají.

Možných předběžných opatření je celá řada. Ve vztahu k osobám poškozeným domácím násilím ale mají význam jenom některé: jde o § 88c písm. a) trestního řádu zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky) a § 88c písm. b) trestního řádu zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí. Svůj význam mají také § 88c písm. d) trestního řádu zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě (např. chodit na pracoviště osoby poškozené domácím násilím, což v rámci stalkingu není neobvyklé) a § 88c písm. g) trestního řádu zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové

senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce. (4) V případech uvedených v § 88d odst. 2, § 88g odst. 2 a § 88l odst. 2 rozhoduje podle povahy uloženého předběžného opatření předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo na návrh státního zástupce soudce (7) Proti rozhodnutím podle odstavců 2 až 4 je přípustná stížnost."

látky, a to vzhledem k tomu, že k protiprávnímu jednání v oblasti domácího násilí dochází často pod vlivem těchto látek.

Dvě nejvýznamnější opatření pro osoby poškozeném domácím násilím jsou zákaz styku a zákaz vstupu do obydlí. Pokud jde o předběžné opatření zákaz styku s poškozeným a dalšími osobami (§ 88d trestního řádu), spočívá jeho základ v „*nepřípustnosti jakéhokoli kontaktování nebo vyhledávání poškozeného, osob mu blízkých nebo jiných osob, zejména svědků.*“ Kontakt nesmí být ani osobní, ani prostřednictvím internetu, ani jiným obdobným způsobem (poštovní služby a zásilky apod.). Z důležitého důvodu je možné v konkrétním případě, aby bylo povoleno setkat se s uvedenými osobami, ale jen za přítomnosti orgánu činného v trestním řízení, který vede trestní řízení (popř. za přítomnosti probačního úředníka, viz § 7 zákona č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě). Pokud jde o předběžné opatření zákazu vstupu do obydlí (§ 88e trestního řádu), ten spočívá „*v nepřípustnosti vstupu obviněného do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí, a v nepřípustnosti zdržovat se v takovém obydlí.*“ Pokud tomuto zákazu předcházelo vykázání podle zákona o Policii ČR nebo předběžné opatření podle občanského soudního řádu⁹, pak předběžné opatření trestní začne až uplynutím lhůty tohoto přecházejícího vykázání. Stejně jako u uvedených vykázání podle jiných předpisů, tak i u tohoto předběžného opatření trestního musí obviněný obydlí opustit a nevracet se do něj, může si před odchodem vzít věci osobní potřeby apod. A stejně tak lze vstup do obydlí povolit v konkrétním jednotlivém případě, pokud je dán nějaký legitimní důvod k tomu. Pokud se uloží zákaz styku obviněného s dítětem, je třeba neprodleně vyrozumět orgán sociálně-právní ochrany dětí. Pokud se povolí setkání obviněného s dítětem, soud nebo státní zástupce vyrozumí včas orgán sociálně-právní ochrany dětí, aby se mohl setkání účastnit.

6.2.3. Postavení oběti domácího násilí podle zákona o obětech trestných činů

Zákon o obětech trestných činů č. 45/2013 Sb. používá i pro osoby ohrožené domácím násilím, pokud toto násilí dosáhne intenzity trestného činu, pojem *oběť*. Podle § 2 zákona o obětech trestných činů se obětí rozumí pouze fyzická osoba (nikoliv právnická osoba)

⁹ Z faktu, že právní řád dnes má již tři způsoby, jak zabránit setrvání násilné osoby v obydlí v situacích domácího násilí (vykázání dle zákona Policii ČR, dle občanského soudního řádu a dle trestního řádu), je vidět, jak je toto opatření v praxi důležité. Domnívám se, že je to proto, že zrušení setrvávání společného obydlí (popř. setkávání se) je řešením drtivé většiny situací domácího násilí a často také řešením jedině. Tomu pak odpovídá i četnost tohoto opatření v českém právním řádu.

„které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.“ Nevztahuje se tedy pouze na ty fyzické osoby, které si prošly dopady spáchaného trestného činu, ale i ty, které si prošly pokusem nebo byl proti nim připravován trestný čin (§ 20 a 21 trestního zákoníku). I v těchto případech může být osoba ohrožená domácím násilím daným trestným jednáním viktimizována. Za oběť se považují i případní pozůstalí po zemřelé oběti¹⁰.

§ 2 odst. 2 zákona o obětech trestných činů s ohledem na výše uvedené proto stanovuje, že *„Policie České republiky, orgány činné v trestním řízení a další orgány veřejné moci, subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, poskytovatelé zdravotních služeb, znalci, tlumočníci, obhájci a sdělovací prostředky mají povinnost respektovat osobnost a důstojnost oběti, přistupovat k oběti zdvořile a šetrně a podle možností jí vycházet vstříc. Vůči oběti postupují s přihlédnutím k jejímu věku, zdravotnímu stavu včetně psychického stavu, její rozumové vyspělosti a kulturní identitě tak, aby nedocházelo k prohlubování újmy způsobené oběti trestným činem nebo k druhotné újmě.“* Zákon tak zakotvuje právě potřebu citlivého přístupu a poskytnutí psychologické pomoci obětem (mimo jiné) domácího násilí. Současně je toto ustanovení obecným zakotvením povinnosti nezpůsobovat osobám poškozeným domácím násilím druhotnou (sekundární) újmu, tedy zabránit sekundární viktimizaci. Viz výše potřeba nebýt sekundárně viktimizován.

Zákon o obětech trestné činnosti v § 3 odst. 4 stanoví, že *„Policie České republiky, orgány činné v trestním řízení a subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů mají povinnost srozumitelným způsobem informovat oběť o jejich právech a umožnit jí jejich plné uplatnění. Na žádost oběti jsou tak povinny učinit i opakovaně.“* Toto ustanovení stanovuje jako princip přístupu k obětem trestné činnosti, včetně obětí domácího násilí, povinnost srozumitelně informovat. Tedy alespoň v obecné rovině se snaží vyjít vstříc výše rozebrané *potřebě informací a orientace v situaci*, základní potřebě osoby ohrožené domácím násilím. Kromě toho § 13 odst. 1 zákona stanoví, že *„oběť a dotčenou osobu blízkou je třeba informovat srozumitelným způsobem se zohledněním*

¹⁰ § 2 odst. 3 zákona o obětech trestných činů: *„Byla-li trestným činem způsobena smrt oběti, považují se, utrpěli-li v důsledku smrti oběti újmu, za oběť též její příbuzný v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh nebo osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu. Je-li těchto osob více, považuje se za oběť každá z nich.“*

jejich věku, rozumové a volní vyspělosti, gramotnosti a zdravotního stavu včetně psychického stavu.“

Současně je třeba uvést, že na toto deklaratorní ustanoví ale navazuje i řada školení, činností spočívající ve specializaci některých policistů v této oblasti, dále financování celého systému pomoci obětem (registrovaní poskytovatelé pomoci obětem, intervenční centra, činnost probační a mediační služby ve prospěch obětí trestné činnosti včetně domácího násilí ad.). Tento právem deklarovaný princip je tedy v praxi naplněn celou řadou činností, které směřují k jeho reálnému naplnění.

§ 11 zákona o obětech trestné činnosti následně možnost oběti domácího násilí žádat některé další informace od příslušného orgánu činného v trestním řízení: jde například informace o stavu trestního řízení, s výjimkou případů, kdy by tato informace mohla ohrozit dosažení účelu trestního řízení, informaci o době a místě konání veřejného projednání věci v řízení před soudem, nebo pravomocné rozhodnutí o trestném činu. Dále může na svoji žádost obdržet informace od věznice či zdravotnického zařízení, kde pachatel je, o propuštění nebo uprchnutí obviněného z vazby či vězení, přerušení výkonu trestu odnětí svobody apod.

Navíc ale platí dle § 11 odst. 6, že *„Nepodala-li oběť žádost podle odstavce 3, obviněný nebo odsouzený byl propuštěn nebo uprchl a je-li důvodná obava, že oběti hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, orgán činný v trestním řízení, Probační a mediační služba, věznice, poskytovatel zdravotních služeb, v jehož zdravotnickém zařízení odsouzený vykonává ústavní ochranné léčení, nebo ústav pro výkon zabezpečovací detence neprodleně informuje o této skutečnosti policejní orgán, který vede nebo vedl trestní řízení v dané trestní věci, který přijme potřebná opatření k zajištění bezpečí oběti, včetně jejího vyrozumění o propuštění nebo uprchnutí; policejní orgán v těchto případech též vyrozumí oběť o opatřeních přijatých k zajištění jejího bezpečí, byla-li taková opatření přijata a nepovede-li vyrozumění ke zmaření nebo ztížení jejich účelu.“* Tato ustanovení směřují k zajištění potřeby pocitu bezpečí a jistoty, neboť v minulosti nebylo neobvyklé, že se oběti závažného domácího násilí, které bylo na nich spácháno, nedozvěděly, že byl pachatel např. předčasně propuštěn z vězení, a byly pak opětovně napadeny.

Oběti, která neovládá češtinu, lze za určitých omezení a podmínek informace poskytnout

i v jazyce, o němž oběť prohlásí, že mu rozumí, nebo v úředním jazyce státu, jehož je občanem (§ 12 zákona o obětech trestné činnosti).

§ 13 odst. 2 zákona o obětech trestných činů dokonce obsahuje v podstatě opačné ustanovení, kde dává možnost oběti prohlásit, že nechce být informována. V takové případě orgány činné v trestním řízení informace neposkytnou, ledaže je třeba tyto informace poskytnout k řádnému uplatnění práv poškozeného v trestním řízení. Prohlášení oběti nebo dotčené osoby blízké o tom, že nechce být informována, může být kdykoliv vzato zpět; o tom musí být oběť a dotčená osoba blízká poučeny. Toto ustanovení tedy směřuje opačným směrem, kdy *potřeba oběti být ochráněna před sekundární viktimizací* je upřednostněna před *potřebou informací a orientace v situaci, protože by informace z trestního řízení zbytečně oběť domácího násilí obtěžovaly nebo traumatizovaly*.

Oběti trestné činnosti mají právo na poskytnutí odborné pomoci, kterou poskytují akreditované organizace, které se zapisují do tzv. registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Ta se poskytuje obětem trestné činnosti a jejím blízkým, pokud jim vznikla v důsledku spáchání trestného činu škoda nebo nemajetková újma. Touto pomocí může být psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací. Pomoc lze poskytovat před zahájením trestního řízení, v jeho průběhu i po jeho skončení (§ 4 zákona o obětech trestné činnosti). Bezplatnou *právní pomoc* mohou poskytovat bezplatně pouze advokáti za podmínek § 6 a 47 zákona. *Právní informace* však mohou dávat i subjekty k této službě akreditované a Probační a mediační služba. Podle § 38 zákona mohou podporu od státu, tedy dotace na svou činnost ve prospěch obětí trestných činů, včetně obětí domácího násilí získat od ministerstva spravedlnosti pouze organizace, které jsou u ministerstva akreditované.

Důležitou součástí *potřeby informací a orientace v situaci* je i právo na informace podrobně upravené v zákoně o obětech. Zákon v § 7 stanoví, že jak oběť domácího násilí, tak i osoba blízká (která může být současně obětí domácího násilí) mají právo na informace. Dle § 8 mají právo na informace poskytnuté Policií České republiky, policejním orgánem a státním zástupcem. Informace musí tyto orgány poskytnout z vlastní iniciativy, některé musí povinně automaticky i ústně srozumitelně vysvětlit. Ostatní informace musí ústně srozumitelně vysvětlit na žádost oběti. Jde např. o informace, u kterého orgánu může podat oznámení o trestném činu, na které organizace

se může obrátit s žádostí o odbornou pomoc (viz výše), kde získá další informace o řízení, jak získat peněžitou pomoc, za jakých podmínek má právo na přijetí opatření k zajištění bezpečí (viz níže).

Podle § 9 zákona o obětech trestné činnosti akreditované organizace, které poskytují pomoc obětem trestných činů, poskytnou oběti informace např. o službách, které obětem poskytují, zda je poskytují bezplatně; jaká má práva podle zákona o obětech trestných činů, jaká má práva podle trestního řádu a o informace o průběhu trestního řízení a o postavení oběti jako poškozeného a svědka v trestním řízení.

Potřebu pocitu bezpečí a jistoty ošetřuje v zákoně o obětech trestných činů § 14, který upravuje právo na ochranu před hrozícím nebezpečím. Toto ustanovení je nicméně spíše pouze přehledem různých oprávnění, která již v právním řádu existují a lze je využít k ochraně obětí trestné činnosti. § 14 odst. 1 stanoví, že „policista v případech stanovených jiným právním předpisem, kdy dochází k ohrožení bezpečí oběti, provede úkon nebo přijme jiné opatření k zajištění jejího bezpečí.“ Stejnou povinnost mají celníci, příslušníci vězeňské služby, vojenští policisté a strážníci obecních policií za podmínek stanovených jiným právním předpisem. Půjde např. o § 10, který stanoví policistovi povinnost iniciativně zasáhnout proti hrozícímu nebezpečí, např. pokud osoba ohrožená domácím násilím zavolá na Policii ČR, že je právě napadána nebo ohrožována násilnou osobou¹¹. Dále je stanoveno v § 14 odst. 2, že „*Krátkodobou ochranu oběti poskytne Policie České republiky za podmínek stanovených jiným právním předpisem.*“ Tím je míněn § 50 zákona o Policii ČR¹². Odst. 3 § 14 deklaruje, že (3) vykázaní osoby ze společného obydlí provede Policie České republiky za podmínek stanovených jiným

¹¹ § 11 zákona o Policii ČR „§ 10 odst. 1 „V případě ohrožení nebo porušení vnitřního pořádku a bezpečnosti, jehož odstranění spadá do úkolů policie, je policista ve službě nebo zaměstnanec policie v pracovní době povinen provést úkon v rámci své pravomoci (dále jen „úkon“) nebo přijmout jiné opatření, aby ohrožení nebo porušení odstranil“

¹² § 50 Krátkodobá ochrana osoby (1) Krátkodobou ochranou osoby se pro účely tohoto zákona rozumí opatření zahrnující a) fyzickou ochranu, b) dočasnou změnu pobytu osoby, c) použití zabezpečovací techniky, nebo d) poradensko-preventivní činnost.

(2) Krátkodobou ochranu osob poskytne policie v odůvodněných případech osobě, které zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, avšak nelze jí poskytnout zvláštní ochranu osob¹⁷) nebo nejsou splněny podmínky zajišťování bezpečnosti osoby podle § 49 odst. 1 nebo 2 anebo podmínky ochrany osoby pověřené výkonem rozhodnutí podle § 21. Krátkodobá ochrana osob se v odůvodněných případech poskytne také osobám blízkým osobě, které zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí. Krátkodobou ochranu nelze poskytovat bez souhlasu osoby, které má být poskytnuta.

(3) V případě bezprostředně hrozícího útoku na život nebo zdraví osoby poskytne policista této osobě předběžně fyzickou ochranu a informuje o tom útvar policie příslušný k zajišťování krátkodobé ochrany osob.

právním předpisem, kterým se rozumí § 44 zákona o Policii ČR, podrobně viz o vykázáni výše. Odst. 4 § 14 deklaruje, že „Soud vydá na žádost oběti předběžné opatření v občanském soudním řízení v případě vážného ohrožení jejího života, zdraví, svobody nebo lidské důstojnosti za podmínek stanovených jiným právním předpisem.“ Tím se rozumí § 400 a následující zákona 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních. Odst. 5 § 14 deklaruje že, „Zvláštní ochrana svědka se oběti poskytne za podmínek stanovených jiným právním předpisem.“ Tím se rozumí zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením. Odst. 6 § 14 deklaruje, že „Utajení totožnosti i podoby oběti v postavení svědka se poskytne za podmínek stanovených trestním řádem.“ Těmi se rozumí § 55 odst. 2 trestního řádu. Odst. 7 § 14 pak deklaruje, že „Soud nebo státní zástupce vydá předběžné opatření v trestním řízení za podmínek stanovených trestním řádem.“ Tím se odkazuje na ustanovení § 88b a následující trestního řádu. A nakonec odst. 8 § 14 deklaruje, že „Justiční orgán vydá evropský ochranný příkaz za podmínek stanovených zákonem o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních.“ Tím se odkazuje na podmínky stanovené § 340 zmíněného zákona.

Právo na ochranu soukromí, které je důležité pro *potřebu být ochráněna před sekundární viktimizací a potřebu pocitu bezpečí a jistoty* ošetřují § 15 a 16 zákona o obětech trestné činnosti. Jednak odkazují na zákaz zveřejňovat informace umožňující zjištění totožnosti oběti. Tento zákaz upravuje trestní řád v § 55 odst. 2, který stanoví, že nasvědčují-li zjištěné okolnosti tomu, že svědku (tedy i osobě poškozené) nebo osobě jemu blízké v souvislosti s podáním svědectví zřejmě hrozí újma na zdraví nebo jiné vážné nebezpečí, orgán činný v trestním řízení učiní opatření k utajení totožnosti i podoby svědka. § 15 zákona o obětech trestné činnosti pak odkazuje např. na § 8a odst. 1 trestního řádu, který stanoví, že „V přípravném řízení (se) nesmějí zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti osoby, proti které se vede trestní řízení, poškozeného, zúčastněné osoby a svědka.“ Nebo § 8b odst. 2, který stanoví, že „Nikdo nesmí v souvislosti s trestným činem spáchaným na poškozeném jakýmkoli způsobem zveřejnit informace umožňující zjištění totožnosti poškozeného, který je osobou mladší 18 let nebo vůči němuž byl spáchán trestný čin vraždy.“ (a další závažné trestné činy). § 16 pak stanoví, že „Pokud o to oběť, ...požádá, vedou se údaje o bydlišti a doručovací adrese oběti, zmocněnce, ..., údaje o jejich místě výkonu zaměstnání či povolání nebo podnikání, a o jejich osobních, rodinných a majetkových poměrech tak, aby se s nimi mohli seznamovat pouze orgány činné v trestním řízení, policisté a úředníci Probační a mediační služby činní v dané věci.“

Důležitou částí zákona o obětech trestných činů jsou ustanovení upravující právo na ochranu před druhotnou újmou, jde ustanovení, která výslovně směřují i ošetření *Potřeby nebýt druhotně viktimizována*. Jde o § § 17 až 22 zákon o obětech trestných činů. § 17 se zabývá zabráněním kontaktu oběti nebo osoby jí blízké s pachatelem (podezřelým, obviněným). Oběť domácího násilí dle tohoto ustanovení má právo požádat kdykoliv v trestním řízení i před jeho zahájením, aby při jakýchkoliv úkonech, kde musí být přítomna přijata opatření, která zabrání kontaktu s pachatelem. Jde-li o zvláště zranitelnou oběť (viz text výše) v zásadě až na výjimky této žádosti musí orgány vyhovět.

Podle § 18 se upravuje podání vysvětlení a výslech oběti. Toto ustanovení stanoví, že otázky týkající se intimní oblasti vyslychané oběti lze klást jen, pokud je to nezbytné pro objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení, zvláště šetrně a tak, aby nebylo nutné výslech znovu opakovat. Proti zaměření otázky může oběť kdykoliv podat námitku, o jejíž důvodnosti rozhoduje vyslychající orgán. Podle § 19 může oběť kdykoliv žádat, aby byla v přípravném řízení vyslechnuta osobou stejného nebo opačného pohlaví. Jde-li o zvláště zranitelnou oběť, je její žádosti třeba vyhovět, nebrání-li tomu důležité důvody. Taktéž může zvláště zranitelná oběť žádat o tlumočnicka stejného nebo opačného pohlaví. § 20 upravuje podání vysvětlení a výslech zvláště zranitelných obětí. Toto bylo rozebráno již výše. Důležité z pohledu *potřeby psychické podpory* je právo na doprovod důvěrníkem, viz § 21 zákona. Ten stanoví obecné právo oběti trestného činu, včetně domácího násilí, aby ji k úkonům trestního řízení a k podání vysvětlení doprovázel důvěrník. Účelem důvěrníka je dávat oběti, zejména psychickou, ale i praktickou pomoc. Důvěrník může být současně zmocněncem. Podle § 51 trestního řádu je zmocněnec poškozeného oprávněn činit za poškozeného návrhy a žádosti a opravné prostředky; je oprávněn zúčastnit se všech úkonů, kterých se může účastnit poškozený, je oprávněn být přítomen při vyšetřovacích úkonech důležitých pro uplatnění práv poškozeného, může vyslychaným osobám klást otázky a může kdykoliv vznášet námitky proti způsobu provádění úkonu.

Na *potřebu spravedlnosti a zadostiučinění* odpovídá institut § 22 zákona o obětech trestné činnosti, prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život. Takové prohlášení může kdykoliv v trestním řízení oběť domácího násilí dát.

Pro zajištění *potřeby psychické podpory, potřeby informací a orientace v situaci, potřeby být ochráněna před sekundární viktimizací* směřuje speciální sociální služba dle § 60a

zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, tedy tzv. *intervenční centra*. Ta fungují tak, že je-li osoba násilná vykázána ze společného obydlí, je osobě ohrožené domácím násilím nabídnuta pomoc do 48 hodin. Tuto pomoc lze nabídnout, i pokud se o domácím násilí dozví intervenční centrum jinak nebo o ni požádá osoba ohrožená domácím násilím. Intervenční centra poskytují sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, popř. také poskytnutí ubytování, poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, zajištění spolupráce mezi intervenčními centry, poskytovateli jiných sociálních služeb, orgány sociálně-právní ochrany dětí, obcemi, útvary Policie ČR a obecní policie a jinými orgány veřejné správy. Vedle intervenčních center se osoby ohrožené domácím násilím mohou obracet i na azylové domy, poradny pro ženy, pro oběti domácího násilí, pro oběti trestných činů krizová centra, linky důvěry, linky pro oběti domácího násilí, nebo manželské a rodinné poradny bez ohledu na to kdo je zřizovatelem a jak jsou financovány. Tyto organizace mohou a nemusí být akreditovanými subjekty (dle § 39 zákona o obětech trestných činů) poskytujícími odbornou pomoc ve smyslu § 4 až 6 zákona o obětech trestných činů.

Podle zákona o obětech trestných činů má osoba, která je obětí, také právo na peněžitou pomoc dle § 23 zákona. Podle § 25 zákona je peněžitou pomocí jednorázově poskytnutá peněžitá částka k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené trestným činem. V případech § 24 odst. 1, písm. d) (viz dále) je určena pouze na úhradu nákladů psychoterapie a fyzioterapie či jiné odborné služby zaměřené na nápravu vzniklé nemajetkové újmy. Dle § 24 má na pomoc právo pouze omezený okruh obětí. Jde o „a) oběť, které bylo v důsledku trestného činu na ní spáchaného ublíženo na zdraví, b) oběť, které byla v důsledku trestného činu na ní spáchaného způsobena těžká újma na zdraví, c) osoba pozůstalá po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, byla-li rodičem, manželem, registrovaným partnerem, dítětem nebo sourozencem zemřelého a současně v době jeho smrti s ním žila v domácnosti, nebo osoba, které zemřelý poskytoval nebo byl povinen poskytovat výživu a d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti na ní spáchaného a dítě, na kterém byl spáchán trestný čin týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku), kterým vznikla nemajetková újma.“ Dle § 30 zákona poskytuje peněžitou pomoc vyjmenovaným obětem ministerstvo spravedlnosti, pokud o ní požádají.

Speciální kategorií obětí pak jsou *zvláště zranitelné oběti* (§ 2 odst. 4 zákona o obětech

trestných činů). Zvlášť zranitelnou obětí se rozumí každé dítě, osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, které ji může znevýhodnit v trestním řízení. Dále jsou jimi všechny oběti trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku), trestného činu znásilnění (§ 185 trestního zákoníku), trestného činu týrání svěřené osoby (§ 198 trestního zákoníku), trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 trestního zákoníku) nebo trestného činu teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku). A dále jde o oběti níže uvedených trestných činů za podmínky, že je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní (jde o oběti: trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo obět' trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny). Tyto oběti jsou zvýšeně zranitelné, zejména pokud jde o riziko druhotné viktimizace nebo zastrasování ze strany pachatele domácího násilí. Proto tyto oběti potřebují speciální opatření, aby nebezpečí další viktimizace a jiných traumat bylo minimalizováno.

Zvlášť zranitelné oběti mají některá nadstandardní práva či výhody oproti „normálním“ obětem trestné činnosti. Podle § 5 odst. 1 zákona o obětech trestné činnosti mají až na drobné výjimky právo bez zbytečného odkladu na bezplatnou *odbornou pomoc* od akreditovaných poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Dále mají právo na ochranu před druhotnou újmou. Podle § 17 zákona o obětech trestné činnosti mají přímo *právo* na zabránění kontaktu s pachatelem domácího násilí, pokud o to požádají a nevylučuje to povaha prováděného úkonu. Podle § 19 zákona o obětech trestné činnosti mají *právo* (nebrání-li tomu důležité důvody) na výslech nebo tlumočení osobou stejného nebo opačného pohlaví, pokud o to požádají. Podle § 20 zákona o obětech trestné činnosti je zvlášť zranitelnou obět' *nutné* vyslýchat (podávat vysvětlení) obzvláště citlivě. Lze-li to, má ho provádět osoba k tomu vyškolená v prostorách pro tento účel přizpůsobených, má se provádět tak, aby nemusel být opakován, a nebrání-li tomu závažné důvody, učiní se na žádost oběti opatření, aby nedošlo k vizuálnímu kontaktu s pachatelem (typicky pomocí techniky). Podle § 51a trestního řádu má zranitelná obět' domácího násilí nárok

na bezplatnou *právní pomoc* (nejde-li o trestný čin zanedbání povinné výživy).

6.2.4. Postavení osoby ohrožené domácím násilím v občanském právu hmotném a procesním

V současné době je domácí násilí v občanském právu upraveno pouze v § 751–753 občanského zákoníku v části týkající se manželského majetkového práva. Ten se ale výslovně zabývá pouze společným bydlením manželů. Jde o zvláštní ustanovení proti domácímu násilí, které upravuje možnost soudu omezit či vyloučit maximálně na 6 měsíců právo manžela v obydlí bydlet (a to i opakovaně). Neboli umožňuje soudu na delší dobu to samé, co policista může podle zákona o Policii ČR dle ustanovení o vykázaní z obydlí (viz dále část o policejním právu) na krátkou dobu. Podmínkou je ale stav, kdy se stalo „*společné bydlení manželů v domě nebo bytě, v němž se nachází rodinná domácnost manželů, pro jednoho z nich nesnesitelné z důvodu tělesného nebo duševního násilí vůči manželovi nebo jinému, kdo v rodinné domácnosti manželů žije*“ (§ 751 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník). Tato úprava tedy definuje, co pro účely omezení práva bydlet právní řád rozumí domácím násilím v občanském právu. Nevyžaduje opakovanost či určitou intenzitu, požaduje pouze „nesnesitelnost“. Umožňuje, aby nešlo pouze o násilí mezi manžely, ale i vůči dětem či jiné osobě v domácnosti. Tato ustanovení nejsou tedy určena k řešení všech různých situací domácího násilí, neboť definice domácího násilí zde zavedená nebyla obecnou definicí domácího násilí pro účely celého právního řádu.

Na tato ustanovení v občanském zákoníku navazují ustanovení o předběžných opatřeních podle § 400 a následujících zákon o zvláštních řízeních soudních č. 292/2013 Sb., která stanoví, že každý člen společné domácnosti může dát návrh na předběžné opatření.

Soud musí o návrhu rozhodnout do 48 hodin. Může vykázané osobě uložit například dočasně opustit byt či dům, nevstupovat do něj, nezdržovat se v něm a v bezprostředním okolí, nesetkávat se s ohroženou osobou a kontaktovat ji. Rozhodnutí soudu platí jeden měsíc. Tuto dobu lze na návrh prodloužit nejvýše na 6 měsíců.

Závěr: Porovnání přínosů existující právní úpravy s faktickými sociálními potřebami obětí domácího násilí

Závěrem provedeme porovnání potřeb obětí domácího násilí a posouzení, zda jsou dostatečně ošetřeny různými ustanoveními v právním řádu.

Potřeba psychické podpory

Právní řád nedokáže přímo zajistit, že bude osoba postižená domácím násilím v dobrém psychickém stavu. Co může zajistit, je zavést určitý systém, který bude zahrnovat osoby určené k poskytování odborné psychické podpory. Také dokáže stanovit určité povinnosti směřující k tomu, aby se zlepšil nebo nezhoršoval psychický stav oběti domácího násilí. Všechna níže vyjmenovaná ustanovení jsou rozebrána podrobně výše.

V první řadě § 2 odst. 2 zákona o obětech trestných činů stanoví povinnost všech orgánů a pomáhajících osob přistupovat k oběti citlivě a vstřícně a sekundárně ji nevíktimizovat. Dále stanoví právo oběti domácího násilí na poskytnutí odborné pomoci (§ 4 zákona o obětech trestných činů). Kromě toho § 9 zákona o obětech trestné činnosti stanoví, že akreditované organizace, které poskytují pomoc obětem trestných činů, poskytují oběti informace např. o službách, které obětem poskytují, zda je poskytují bezplatně, dále informace o tom, jaká má práva podle zákona o obětech trestných činů, jaká má práva podle trestního řádu a o informace o průběhu trestního řízení a o postavení oběti jako poškozeného a svědka v trestním řízení. Dále v § 21 zákona o obětech trestných činů stanoví právo na doprovod důvěrníkem. Mimo jiné i pro zajištění potřeby psychické podpory jsou zřízena intervenční centra, tedy speciální sociální služba dle § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. A nakonec § 23 zákona o obětech trestných činů stanovuje právo na peněžitou pomoc, kterou je peněžitá částka určená na úhradu nákladů psychoterapie a fyzioterapie či jiné odborné služby zaměřené na nápravu vzniklé nemajetkové újmy. Všechny výše uvedené nástroje pomáhají podpořit pozitivně psychický stav oběti domácího násilí.

Potřeba informací a orientace v situaci

Velmi důležitou je, jak pro dobrý psychický stav oběti, tak pro možnost uplatnit svoje práva dosáhnout spravedlnosti a zadostiučinění, vyjít vstříc oběti v její potřebě informací

a orientace v situaci. Trestní řád v § 3 odst. 4 stanoví povinnost každého orgánu činného v trestním řízení povinnost srozumitelně informovat poškozeného o jeho právech a také umožnit jejich plné uplatnění. § 7 zákona o obětech trestných činů stanoví, že jak oběť domácího násilí, tak i osoba blízká (která může být současně obětí domácího násilí) mají právo na informace. Dle § 8 mají právo na informace poskytnuté Policií České republiky, policejním orgánem a státním zástupcem. § 11 zákona o obětech trestných činů pak stanoví právo oběti žádat různé konkrétní informace z trestního řízení, které potřebuje pro uplatnění svých práv nebo zajištění svého bezpečí. § 12 zákona o obětech trestných činů pak stanoví právo na poskytování informací v jazyce, kterému oběť rozumí. § 9 zákona o obětech trestných činů stanovuje, že akreditované organizace, které poskytují pomoc obětem trestných činů, musí poskytnout oběti informace nejen např. o službách, které obětem poskytují a zda je poskytují bezplatně, ale také je poučit, jaká práva mají podle zákona o obětech trestných činů, jaká mají práva podle trestního řádu a sdělit jim informace o průběhu trestního řízení a o postavení oběti jako poškozeného a svědka v trestním řízení. Je tedy třeba zorientovat je v jejich právním postavení. Oběti trestné činnosti a jejich blízcí mají také právo na poskytnutí odborné pomoci (psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací). Zvláštní ustanovení § 50 a 51 trestního řádu pak stanoví množnost poškozeného si zvolit zmocněnce, který ho bude zastupovat a jehož úkolem je za poškozeného dávat právní relevantní návrhy a žádosti a účastnit se za něj úkonů. Jde tedy o kombinaci psychické, právní a praktické pomoci poškozenému. Ve stanovených případech prostředky na zaplacení zmocněnce hradí stát. I podle zákona o obětech trestných činů může mít oběť domácího násilí právo na bezplatnou právní pomoc (viz § 6 a 47 zákona), tu mohou poskytnout bezplatně pouze advokáti, a to za podmínek § 6 a 47 zákona. Ale pouhé právní informace však mohou dát i akreditované pomáhající organizace a probační a mediační služba. Potřebu informací mohou naplnit i tzv. intervenční centra, tedy speciální sociální služba dle § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Je zde tedy vidět, že možností získat informace pro ošetření potřeby informací a orientace v situaci oběti domácího násilí je několik.

Potřeba pocitu bezpečí a jistoty

Lze brát v úvahu, že sice obecným, ale důležitým krokem k ošetření potřeby (pocitu) bezpečí a jistoty je na počátku samotné stanovení trestného činu týrání osoby žijící ve

společném obydlí, a to jakožto nezbytný základ možnosti dalších kroků dle trestního řádu a jako součást potenciálního odstrašení od případného páčání, a hlavně opakování této trestné činnosti.

Z klasických ustanovení trestního řádu a zákona o Policii ČR, která mimo jiné mohou směřovat ke zvýšení bezpečí oběti domácího násilí, jsou instituty, jako je zajištění osoby (§ 26 zákona o Policii ČR) nebo zadržení osoby podezřelé (§ 76 trestního řádu), jsou zde výše rozebraná ustanovení směřující přímo k obětem (trestných činů) domácího násilí. Jejich přehled udává § 14 zákona o obětech trestných činů. Jsou jimi krátkodobá ochrana (§ 50 zákona o Policii ČR), vykázaní osoby ze společného obydlí (§ 44 zákona o Policii ČR) nebo (§ 751 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník) a předběžné opatření podle § 400 a následující zákona 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, zvláštní ochrana svědka podle zákona o zvláštní ochraně svědka, utajení totožnosti i podoby oběti (§ 55 odst. 2 trestního řádu), předběžné opatření v trestním řízení (§ 88b trestního řádu). Právo na ochranu soukromí, které pomáhá i potřebě bezpečí, pak upravuje (15 a 16 zákona o obětech trestné činnosti). Potřebě pocitu bezpečí a jistoty může napomoci i možnost stanovit si a nechat se doprovázet důvěrníkem (§ 21 o obětech trestné činnosti).

Na závěr je třeba zmínit aktuální návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony v souvislosti s potíráním domácího násilí. Tento návrh zákona totiž zakotvuje mimo jiné povinnost policisty odebrat vykazované osobě všechny zbraně, střelivo a související doklady a dále prodlužuje dobu trvání vykázaní z 10 na 14 dnů, čímž rozšiřuje časové možnosti osoby ohrožené domácím násilím.

Potřeba spravedlnosti a potřeba zadostiučinění

Potřeba spravedlnosti a potřeba zadostiučinění jsou dvě zcela přirozené potřeby kohokoliv, kdo v trestním řízení vystupuje jako poškozený, tedy i oběti domácího násilí. Laik očekává intuitivně, že výsledkem každého trestního řízení by mělo být splnění těchto potřeb. Nicméně faktem je již po staletí, že na prvním místě je účelem trestního řízení zjistit a potrestat pachatele. Poškozený a jeho zájmy byly obvykle na druhém místě.

Specifickým úkonem, který směřuje ke splnění těchto potřeb, je § 22 zákona o obětech trestné činnosti (obdobně to stanoví i § 43 odst. 4 trestního řádu) stanovující možnost

oběti domácího násilí vydat prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život. Dále ke splnění těchto potřeb směřuje i právo poškozeného podat odvolání. To může dle § 246 odst. 1, písm. d) podat poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy (vydání bezdůvodného obohacení), pro nesprávnost výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích (o vydání bezdůvodného obohacení). Poškozený tedy nemůže dát odvolání v případě, kdy mu přijde trest nespravedlivý. To řadě poškozeným může chybět. Tuto možnost však trestní řád dává pouze státnímu zástupci. V tomto ohledu nemusí být vždy potřeba spravedlnosti a zadostiučinění poškozeného naplněna.

Podle § 43 odst. 1 trestního řádu má ten, kdo byl poškozen trestným činem v rámci domácího násilí (majetková škoda nebo nemajetková újma), právo činit návrh na doplnění dokazování, nahlížet do spisů (§ 65), zúčastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, zúčastnit se řízení u soudu a před skončením řízení se k věci vyjádřit. Dále má právo soudu navrhnout uložit v rozsudku pachateli povinnost nahradit škodu nebo nemajetkovou újmu. Nicméně důvod a výši škody, nemajetkové újmy je poškozený povinen doložit, což je často velkou praktickou zátěží pro osoby poškozené domácím násilím. Vyžaduje-li to ochrana zájmů poškozeného, zejména hrozí-li nebezpečí z prodlení, může soud nebo státní zástupce zajistit nárok poškozeného na majetku obviněného, kterému byla způsobena trestným činem škoda nebo nemajetková újma (§ 47 trestního řádu).

Kromě výše uvedených úkonů týkajících se přímo poškozeného v podstatě každý úkon, který vede ke zjištění pachatele, opatření dostatku důkazů proti němu a jeho odsouzení (tedy standardní průběh trestního řízení) směřuje i k uspokojení těchto dvou potřeb. Skoro všechny standardní úkony trestního řízení tedy směřují i naplnění těchto dvou potřeb. Může jít např. o úkony, které směřují k zajištění důkazů (např. lze podezřelého zadržet dle § 76a trestního řádu, lze s ním udělat rekognici dle § 104b trestního řádu, vyšetřovací pokus dle § 104c trestního řádu nebo prověrku na místě dle § 104e trestního řádu. Dále může být násilná osoba v postavení podezřelého, pokud je vedeno zkrácené trestní řízení dle § 179a trestního řádu u trestných činů s možným trestem do 5 let. Dále může být násilná osoba v postavení obviněného dle § 32 trestního řádu, kdy obviněným je dle § 160 trestního řádu ten, proti němuž bylo zahájeno trestní stíhání. Proti obviněnému lze pak použít všechny různé nástroje trestního řádu, jde o standardní postavení pachatele

v trestním řízení. Posledním postavením osoby násilné v trestním řízení je postavení osoby obžalované. Dle § 176 odst. 1 trestního řádu „*Jestliže výsledky vyšetřování dostatečně odůvodňují postavení obviněného před soud, státní zástupce podá obžalobu.*“ Samozřejmě je zde ještě řada dalších úkonů, které také směřují ke splnění výsledku trestního řízení (jako např. výslech osoby obviněné apod.).

Úkonů, které v trestním řízení směřují ke splnění potřeby spravedlnosti a potřeby zadostiučinění, je tedy celá řada. Jejich množství je vysoké, lze konstatovat, že jejich problém bude spíše složitost jejich uplatnění pro osobu poškozenou domácím násilím než jejich nedostatek.

Potřeba uznání viny ze strany násilné osoby

Směrem k této potřebě právní řád nestanovuje žádná konkrétní ustanovení. Z faktických důvodů to ani nelze od práva očekávat. Osoba podezřelá a následně obviněná a žalovaná a dále odsouzená má právo se svobodně rozhodnout, zda svou vinu uzná nebo ne. V tomto směru nelze činit na pachatele právní nátlak. Nicméně některá ustanovení trestního řádu mohou k uznání viny pachatele domácího násilí do určité míry motivovat, např. dohoda o vině a trestu (podle § 175a trestního řádu), která mimo jiné může obsahovat označení poškozeného, byl-li přítomen sjednávání dohody o vině a trestu a souhlasí-li s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení a prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán a který je předmětem sjednané dohody o vině a trestu. Tímto způsobem je obviněný veden k uznání viny, nicméně většinou půjde o jeho pragmatické rozhodnutí. Jeho skutečné uznání odpovědnosti za čin způsobem, který by poškozeného domácím násilím uspokojil psychicky, nelze nijak zaručit. Mimo jiné také proto, že souhlas poškozeného s dohodou není vždy nutný, státní zástupce může dohodu sjednat i bez jeho souhlasu.

Směrem k této potřebě tedy právní řád neobsahuje a nelze očekávat ani do budoucna (z povahy věci), že bude obsahovat ustanovení, která by potřebu ošetřila.

Potřeba být ochráněna před sekundární viktimizací

Tato potřeba byla v posledních letech vždy opakovaně zdůrazňována. Mimo jiné proto, že její nešetření a nenaplnění bývá často důvodem nehlášení domácího násilí pomáhajícím orgánům. Jde o univerzální potřebu, kterou mají všechny oběti trestných

činů. Všechny oběti totiž logicky očekávají od oficiálních orgánů pomoc, proto se na ně obracejí a neočekávají, resp. nechtějí, aby se jim již jednou způsobená traumata prohlubovala.

V první řadě proto § 2 odst. 2 zákona o obětech trestných činů stanoví povinnost přistupovat ke každé oběti citlivě. Dále se touto sekundární viktimizací zabývají § 17 až 22 zákona o obětech trestných činů. § 17 se zabývá zabráněním kontaktu oběti nebo osoby jí blízké s pachatelem (podezřelým, obviněným). § 18 upravuje způsob podání vysvětlení a výslech oběti (šetrné a omezené kladení intimních otázek, neopakování výslechu, možnost dávat námítky oběti proti otázkám, výslech osobou zvoleného pohlaví.

Kvůli této důležité potřebě být ochráněn před sekundární viktimizací byla mimo jiné zřízena speciální sociální služba dle § 60a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, tedy tzv. intervenční centra.

Na závěr lze uvést ustanovení § 13 odst. 2 zákona o obětech trestných činů, který obsahuje v podstatě opačné ustanovení k právu být informován (viz výše k potřebě informací), kde dává možnost oběti výslovně prohlásit, že nechce být informována. Toto ustanovení vychází vstřícně těm obětem, pro které je potřeba nebýt druhotně viktimizována informacemi z trestního řízení vyšší než potřeba být informována.

Právní ošetření této potřeby je v právním řádu dostatečné. Nicméně je třeba uvést, že v případě této potřeby je více než u kterékoliv další potřeby důležitý způsob a míra jejího naplňování, spíše než její pouhé zakotvení (bez sankce v případě neplnění). Citlivý přístup k oběti domácího násilí je tak spíše zajištěn tím, že s ní jednájí specialisté na domácí násilí z orgánů činných v trestním řízení, že je vyslechnuta pomocí technických prostředků na dálku bez přítomnosti pachatele a že může jednat s osobou speciálně vyškolenou k jednání s obětí trestné činnosti apod. Často jednoduše závisí na tom, zda oběť narazí na osobu schopnou citlivého a lidského přístupu. Hodně pak pomáhá osobě pomoc důvěrníků, zmocněnců, pomáhajících organizací, včetně intervenčních center, tedy jiné instituty než ustanovení § 2 odst. 2 a § 17 až 22 zákona o obětech trestných činů.

Potřeba podpory ze strany osob blízkých

Poslední potřebou oběti domácího násilí je potřeba podpory ze strany osob blízkých. V tomto směru může právní řád pouze napomoci. Nemůže zajistit, že daná oběť domácího

násilí vůbec má kolem sebe takovou osobu, která je schopna oběti takovou podporu poskytnout. Nicméně může poskytnutí této podpory ulehčit, což také dělá. Stanoví právo na doprovod důvěrníkem, viz § 21 zákona o obětech trestných činů, právo využít zmocněnce a jeho možnost činit za poškozeného návrhy a žádosti zúčastnit se všech úkonů, klást vyslýchaným osobám otázky, vznášet námitky proti způsobu provádění úkonu.

Shrme-li výše uvedené porovnání zanalyzovaných potřeb obětí domácího násilí a jejich úpravy v právním řádu, můžeme konstatovat, že právní úprava je v tomto směru vyhovující. Obsahuje všechny nejdůležitější instituty, které směřují k ošetření těch potřeb, které lze právně ošetřit. Některým potřebám lze nicméně pouze vyjít vstříc, nelze je v úplnosti zajistit. **V tomto směru lze tedy dojít k závěru, že současná právní úprava je z hlediska zájmů osob obětí domácího násilí dostatečná.**

Dostatečnost současné právní úpravy postavení obětí domácího násilí lze také zhodnotit pohledem na aktuální návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony v souvislosti s potíráním domácího násilí, které jsou v současné době v legislativním procesu.

Návrh zákona na prvním místě obsahuje jednotnou definici domácího násilí v občanském zákoníku, kterou také promítá do dalších zákonů. Dále stanovuje domácí násilí jako kritérium, k němuž musí být přihlíženo při úpravě poměrů k nezletilému dítěti, zakotvuje povinnost pro soudy přihlídnout při rozhodování o vypořádání společného jmění manželů k tomu, že se jeden z manželů dopustil vůči druhému domácího násilí. Zakotvuje zákaz pro soudy naříditi mediaci jako prostředek řešení sporu mezi obětí a osobou dopouštějící se domácího násilí. Zakotvuje povinnost pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí podat soudu návrh na ustanovení zmocněnce v trestním řízení, ve kterém je dítě obětí trestného činu. Zakotvuje povinnost policisty odebrat vykazované osobě všechny zbraně, střelivo a související doklady. Navrhuje prodloužit dobu trvání vykazování z 10 na 14 dnů. Zakotvuje povinnost pro policisty zaslat kopii úředního záznamu o vykazování také příslušnému státnímu zastupitelství, aby mohlo co nejdříve zahájit případné řízení ve věci ochrany proti domácímu násilí. Specifikuje, že orgány činné v trestním řízení mají povinnost činit opatření k zabránění kontaktu mezi obětí trestného činu a osobou podezřelou z domácího násilí i před zahájením úkonů a po jejich ukončení, nejen během nich. Dále navrhuje: Rozšířit práva domáhat se ochrany proti domácímu násilí nejen pro

osoby žijící ve společné domácnosti, ale obecněji pro všechny oběti domácího násilí. Dále stanoví, že se zásady zvláštního přístupu k obětem domácího násilí uplatní i v přestupkovém řízení (právo na doprovod důvěrníkem a právo žádat, aby bylo zabráněno jejímu kontaktu s pachatelem přestupku v rámci domácího násilí). Navrhuje stanovit povinnost pro správní orgán postupovat vůči osobám přímo postiženým spácháním přestupku, který naplňuje znaky domácího násilí, se zvláštní citlivostí tak, aby maximálně šetřil jejich důstojnost. Dále navrhuje explicitně stanovit, že pro zahájení řízení o přestupku není nutné vyžadovat souhlas osoby přímo postižené v případech, kdy byla spácháním přestupku postižena osoba mladší 18 let nebo byl dotyčný přestupek důvodem vykázaní ze společného obydlí.

Pohledem na obsah návrhu zákona tedy zjistíme, že autoři zákona neshledali k navržení žádné zásadní nové právní instituty, které by zásadním způsobem zlepšovaly ošetření potřeb obětí. V návrhu zákona jsou pouze různá zlepšení právního řádu. Všechna pouze více či méně trochu zlepšují postavení obětí domácího násilí. **Z žádného z nich nelze vyvodit, že by v právním řádu zásadně chyběl nějaký nový právní institut.**

Seznam použité literatury

Odborné publikace

Vojtíšková, M. Mlčení bolí Postřehy z desetileté praxe intervenčních center. Praha: Asociace pracovníků intervenčních center. 2016. ISBN: 978-80-270-0459-1

Kellner T. a kolektiv. Studie potřeb obětí trestných činů. In: www.pmscr.cz. [online]. 2020 [cit. 2023-04-09]. Dostupně z: https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2021/08/projekty_PZJII_STUDIE_POTREB_OBETI_200820.pdf

Úřad vlády ČR. Akční plán prevence domácího a genderově podmíněného násilí na léta 2023–2026. Praha. [online]. 2023 [cit. 2023-09-04] Dostupné z: https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/dokumenty/AP_DGPN-2023_final.pdf

Vláda ČR. Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony v souvislosti s potíráním domácího násilí. Praha. [online]. 2023 [cit. 2023-09-04]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORND35LQKQ3/>

Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a další zákony v souvislosti s potíráním domácího násilí. Praha. [online]. 2023 [cit. 2023-09-04]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORND35LQKQ3/>

Voňková, J. a kolektiv. Domácí násilí v českém právu z pohledu žen, Praha: Profem 2004. ISBN: 978-80-903626-7-3

Voňková, J., Oplatek, D..Vraždy v kontextu domácího násilí. Praha: Profem, 2015. ISBN0978-80-904564-3-3

Jakobsen B., Rákil M. a kol. Násilí je možné zastavit, Psychologie násilí a terapie pro osoby, které se dopouštějí násilí v blízkých vztazích., Praha. Úřad vlády České republiky 2022. ISBN 978-80-7440-305-7

Roubalová, J. a kol. Oběti kriminality, Poznatky z viktimizační studie. Praha. Institut pro kriminologii a sociální prevenci 2019. ISBN 978-80-7338-174-5

Internetové zdroje a odborné články

Vláda ČR. TZ: Rada vlády pro rovnost žen a mužů podpořila nový zákon o domácím násilí i Chartu proti domácímu násilí. Praha. [online]. 2024 [cit. 2024-04-10]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/cz/ppov/rovne-prilezitosti-zen-a-muzu/aktuality/tz-rada-vlady-pro-rovnost-zen-a-muzu-podporila-novy-zakon-o-domacim-nasili-i-chartu-proti-domacimu-nasili-212787/>

Květenská, Daniela. Co potřebují oběti trestných činů? In: socialniprace.cz [online]. 2017 [cit. 2023-03-14]. Dostupné z: <https://socialniprace.cz/o-cem-se-mluvi/co-potrebuji-obeti-trestnych-cinu>

Menšíková Andrea. Potřeby člověka a jejich hierarchie. [online]. 2018 [cit. 2023-09-04] Dostupné z: https://is.muni.cz/el/med/podzim2018/BSPC011/Potreby_lidskeho_jedince_a_jejich_hierarchie.pdf

Bílý kruh bezpečí. Co je domácí násilí. In: domacinasili.cz. [online]. 2023 [cit. 2023-09-04]. Dostupné z: <https://www.domacinasili.cz/co-je-domaci-nasili/>

Brody Jane E. Battered Women Face Pit Bulls and Cobras. In: nytimes.com [online]. 1998. [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/1998/03/17/science/battered-women-face-pit-bulls-and-cobras.html>

Jelínek, J. Předběžná opatření v trestním řízení. In: bulletin-advokacie.cz. [online]. 2013. [cit. 2023-02-12]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/predbezna-opatreni-v-trestnim-rozeni>

Zákony

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů) – znění od 28. 6. 2022. In: *<i>Zákony pro lidi.cz</i>* [online].

© AION CS 2010–2024 [cit. 9. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45#f4999167>

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník – znění od 1. 4. 2024. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 9. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#f3918313>

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) - znění od 1. 4. 2024. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 9. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141#f2677775>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník – znění od 1. 4. 2024. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 9. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#f4578843>

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád – znění od 1. 1. 2024. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 9. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99#f2689282>

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky – znění od 28. 6. 2022. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 9. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273#f3877986>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách – znění od 1. 1. 2024. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 9. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108#f3009620>

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních – znění od 1. 1. 2024. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 9. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-292#f5073006>

zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích – znění od 1. 2. 2022. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 9. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-251#f5849724>

Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění

pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě) – znění od 1. 2. 2022. In: <i>Zákony pro lidi.cz</i> [online]. © AION CS 2010–2024 [cit. 9. 4. 2024]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-257#f2066576>

Příloha

Výzkumné šetření

Výzkumné šetření bakalářské práce se věnuje zkoumání expertních názorů autorů koncepcí bezpečnostní a sociální politiky a navazující legislativy. Jde o zkoumání názorů těch expertů, kteří stojí osobně za formulací politiky státu v oblasti domácího násilí.

Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaký mají názor tito experti na dostatečnost či nedostatečnost současné právní úpravy týkající se domácího násilí v ČR a jaké byly důvody, které stojí za aktuálním návrhem změny některých předpisů týkajících se domácího násilí, který je v současnosti v legislativním procesu. Současně bylo cílem konfrontovat a ověřit vlastní závěry autorky bakalářské práce k této otázce s názory expertními.

Výzkumné otázky byly stanoveny tak, aby v návaznosti na teoretickou část bakalářské práce zjišťovaly výše uvedené informace, ale současně dávaly dostatek prostoru pro případné další zajímavé názory a postoje expertů.

Výzkumné otázky byly:

1. Jaké byly důvody, které vedly k navržení aktuálně projednávané novely předpisů se vztahem k domácímu násilí?
2. Který z problémů řešených novelou považujete za nejzávažnější?
3. Které části návrhu novely by mohly být problematické a proč? Které naopak nikoliv?
4. Jaký dopad do praxe si od novely slibujete?

Vzhledem k charakteru problematiky byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu a technika polostrukturovaného rozhovoru, které vyhovují cílům výzkumného šetření, neboť expertní hodnocení dostatečnosti či nedostatečnosti právní úpravy je oblastí, která vyžaduje spíše kvalitativní posouzení než kvantitativní zkoumání.

Jako výzkumný vzorek byly vybráni k dotazování přímo tři funkcionáři, kteří se dlouhodobě na celostátní expertní úrovni věnují problematice domácího násilí a jeho právní úpravě. Šlo konkrétně o ty osoby, které se věnovaly v pracovních skupinách, v meziresortním připomínkovém řízení a ve finálním legislativně-technickém procesu výše zmíněnému návrhu novelizace. Bylo tedy možné získat přímo informace

o myšlenkových pochodech těch, kteří za stát dané otázky nejen zkoumají, ale i z velké části spolurozhodují, jak by právní úprava měla vypadat a proč.

Shrnutí jednotlivých rozhovorů

Expert č. 1¹³ (právnička, oblast bezpečnostní legislativy, primárně legislativně technické otázky novelizace, příprava finálního návrhu na vládu)

1. Jaké byly důvody, které vedly k navržení aktuálně projednávané novely předpisů se vztahem k domácímu násilí?

Expertka nejprve popsala stručně vývoj právní úpravy obětí domácího násilí, která postupovala historicky v určitých vlnách. Zmínila vlnu v letech 2004–6, kdy vznikala intervenční centra, kdy bylo první větší soustředění se na domácí násilí, např. vznikl institut vykazání. Dále hovořila o činnosti různých organizací pro pomoc obětem domácího násilí, které vedly mimo jiné k síti kontaktních osob pro tuto problematiku. Dále zmínila následné průběžné vyhodnocení, které vedlo ke snaze se posunout a vyřešit problém nejednotné definice domácího násilí. Toto bylo vnímáno jako problém, ale špatně se v tomto směru hledala shoda. Postupně se získala další data o domácím násilí a např. v době Covidu domácí násilí zjevně stoupl, dále bylo zřejmé, že u domácího násilí trvá vysoká latence, závislost na pachateli a byla proto identifikována potřeba ještě zlepšit pomoc obětem domácího násilí. Jedním z identifikovaných způsobů zlepšení bylo posílení interdisciplinárního přístupu k řešení domácího násilí a jasná potřeba sjednotit definici domácího násilí.

2. Který z problémů řešených novelou považujete za nejzávažnější?

Za největší problém aktuální právní úpravy expertka považuje nedostatečnou provázanost právních předpisů týkajících se domácího násilí. Aktuální novela dle expertky aktualizuje právě celou řadu různých právních předpisů a promítá do nich jednotnou definici. Dále expertka zmínila, jakou roli v nalezení shody na jednotné definici hrála i politická podpora, kterou při své přípravě novelizace dostala. S touto politickou podporou došlo nakonec ke shodě na definici domácího násilí. Expertka nicméně také překvapivě zmínila, že i po novelizaci bude třeba určitého času, kdy judikatura bude muset některé otázky vyjasnit. Tedy že jednotná definice nevyřešila úplně všechny možné otázky, mimo jiné

¹³ Z důvodu nesouhlasu expertky se zveřejněním její identity ponecháváme pouze obecné vymezení postavení a vztahu k novelizaci zákonů.

proto, aby vůbec byla na ní možná shoda. Expertka zejména na novele oceňuje provázanost s občanským právem, zejména pokud jde o rozhodování o otázkách bydlení nebo svěřování dětí do péče v případě rozvodu, kdy musí být domácí násilí nově zohledňováno. Tuto neprovázanost předpisů považuje za aktuálně největší problém.

3. Které části návrhu novely by mohly být problematické a proč? Které naopak nikoliv?

Expertka popsala, jak jako experti Ministerstva vnitra měli určitý problém s novelizací zákona o Policii ČR týkající se odebrání zbraní vykázané osobě. Zbraňovým expertům se nelíbily původní návrhy. Navrhovalo se obligatorně odebrat střelné zbraně. Experti Ministerstva vnitra toto považovali za nadbytečné (současné předpisy umožňují odebrat střelnou zbraň i v situacích domácího násilí, které to vyžadují). Současně byla obava, že takové ustanovení by vyvolalo řadu jiných problémů, vzhledem k tomu, že různých střelných zbraní je celá řada, natož různých druhů zbraní obecně, zbraně jsou také drženy z různých důvodů (např. jednatele soukromých bezpečnostních služeb mohou na hromadný průkaz držet zbraně potřebné k výkonu podnikatelské činnosti), tedy byla zde námitka, že je třeba zohledňovat různé situace. Nicméně bylo zde politické zadání, že se tato otázka dostupnosti zbraní osobám, které se již dopustili domácího násilí, musí nějak řešit, že není možné, aby stát nijak nezohledňoval, že někdo, kdo byl vykázan pro domácí násilí, má současně přístup ke střelné zbraní. Výsledkem je kompromisní ustanovení, které je v návrhu: „Policista učiní další vhodná opatření na ochranu ohrožené osoby před nebezpečným útokem ... zajistí, aby vykázaná osoba vydala zbraň, nebo jí zbraň odebere; vydanou nebo odebranou zbraň nelze vykázané osobě vrátit po dobu trvání vykázaní.“ Byla tedy vložena ustanovení i o dalších vhodných opatřeních na ochranu ohrožené osoby a ustanovení nezní pouze na střelné zbraně, ale rozumněji na všechny zbraně obecně.

Veliká diskuse údajně proběhla o ekonomické části obecné definice domácího násilí, a to o odst. 1 písm. c), tedy že domácím násilím může být i jednání, kterým „byla vážně ohrožena nebo narušena její schopnost uspokojovat své potřeby nebo potřeby členů společné domácnosti.“. Ustanovení nakonec v návrhu zůstalo, ale podle expertky bude muset v budoucnu judikatura určit, kde je ona ekonomická hranice, kdy je již vážně ohrožena nebo narušena ta schopnost uspokojovat potřeby.

4. Jaký dopad do praxe si od novely slibujete?

Dotazovaná expertka si od novely slibuje zmíněné sjednocení přístupu, každý orgán či instituce (PČR, OSPOD ad.) si domácí násilí doposud vykládaly trochu jinak. Podle ní nebude situace ještě úplně určitě jednoduchá, bude asi muset být další judikatura, ale určitě to zlepší situaci směrem k většímu sjednocení. Díky tomu bude podle expertky mnohem lepší a jednodušší komunikace, spolupráce a vzájemná edukace mezi příslušnými orgány a pomáhajícími organizacemi.

Expert č. 2 – poradkyně ministra vnitra Mgr. Renata Németh (gesce za koordinaci legislativních aktivit ministerstva)

1. Jaké byly důvody, které vedly k navržení aktuálně projednávané novely předpisů se vztahem k domácímu násilí?

Podle expertky byl původ návrhu novelizace v činnosti Podvýboru pro problematiku domácího a sexuálního násilí Poslanecké sněmovny. Změna zákonů měla být uskutečněna na základě širokého konsenzu podobně, jak je tomu u aktuálního návrhu redefinice znásilnění. Expertka zdůraznila, že se v posledních letech hodně diskutovaly problémy v oblasti domácího násilí. Řada organizací dokládala daty, že domácí násilí je mnohem větší problém, než se ve společnosti připouští a že dosavadní snahy problém nevyřešily. Expertka také zdůraznila, že Ministerstvo vnitra se touto otázkou zabývá a má zabývat, protože má dopad na vnitřní bezpečnost a nelze ho redukovat pouze na např. sociální otázku.

2. Který z problémů řešených novelou považujete za nejzávažnější?

Expertka za příklad palčivého problému považuje situace, kdy byly manželé (oběť a násilná osoba) nuceni soudem k řešení rozvodu mediací. Tyto situace považuje za příklad situací, které neakceptovatelným způsobem sekundárně viktimizují. Hlavním problémem novely dle expertky je však otázka definice, která je potřeba proto, aby soudy i orgány činné v trestním řízení měly jasné stanovení, co domácí násilí je a pracovaly podle toho. Nově bude důležitá povinnost přihlížet při rozvodu k výskytu domácího násilí. To je to, co bylo vyloženo v praxi negativně. V zákoně bude i odebrání zbraní v případě vykázání ze společného obydlí ze strany Policie ČR. Podle expertky je to důležité opatření, protože oběť je ve velmi rizikové situaci, kdy odchází ze vztahu. Riziko napadení je pro ni v tu chvíli velmi vysoké a je třeba, aby násilná osoba v tu chvíli neměla přístup ke zbraní.

3. Které části návrhu novely by mohly být problematické a proč? Které naopak nikoliv?

Expertka očekává možné problémy u problematiky rozvodů. Když dochází na problematiku rozvodů, podle expertky je to pro řadu lidí, včetně poslanců a senátorů citlivé téma, se kterým se budou muset nějak srovnat. Dále je třeba dle expertky vzít v úvahu, že v navržené definici domácího násilí je nyní i jednorázovost (pozn. že domácím násilím může být i jednorázový závažný incident) a i toto jednorázové domácí násilí pak může být zohledněno v rozvodovém řízení. To může pro některé lidi být problém. Dále lze dle expertky celkem pochopitelně očekávat, že se někomu nebude líbit některá konkrétní formulace definice domácího násilí.

4. Jaký dopad do praxe si od novely slibujete?

Podle expertky bude hlavní dopad novelizace politicko-symbolický. Půjde o signál, že stát domácí násilí bere vážně, a proto si ten problém, domácí násilí, chce sám pro sebe jasně vymezit. Podobné jako to bude u spíše symbolického zákazu fyzického trestání dětí, které je v současné době někde v meziresortním připomínkovém řízení, a bude asi v občanském zákoníku. Důsledkem novelizace tedy bude lepší přístup orgánů činných v trestním řízení díky tomu, že bude jedna společná definice. Ulehčí to orgánům totiž pohled na věc.

Expert č. 3 – vedoucí oddělení preventivních činností a dobrovolnictví odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra JUDr. Kateřina Bělohlávková (vedoucí úseku odpovědného za problematiku domácího násilí v rámci Ministerstva vnitra)

1. Jaké byly důvody, které vedly k navržení aktuálně projednávané novely předpisů se vztahem k domácímu násilí?

Expertka se úvodem dotkla toho, že iniciátorem návrhu novelizace byl Podvýbor pro problematiku domácího a sexuálního násilí, kde se dlouhodobě diskutovala otázka definice domácího násilí. Konstatovala, že od roku 2005 se vnímání domácího násilí posouvalo. Vnímání začalo od pouhého „manžel mlátí manželku dlouhodobě“. Pak se vnímání rozšířilo s tím, že do domácího násilí patří i mezigenerační násilí (např. děti vůči rodičům), následně došlo k posunu, že tam patří i násilí v různých typech partnerství. V další fázi se došlo až k tomu, že vykazat ze společného obydlí lze i toho, komu bylo svěřeno dítě do péče (expertka zmínila případ, kdy šlo o matku dítěte, kde matka byla

násilnou osobou) nebo k pohledu, že i intenzivní krátké násilí je domácím násilím obdobně jako dlouhodobé méně intenzivní, např. psychické násilí. Obecně byl problém komentován tak, že „stále řešíme domácí násilí, ale nikdo neví, co to přesně je.“ Jediné vymezení v českém právním řádu doposud je týrání v trestním zákoně nebo ve vykazání v zákoně o Policii ČR. Byla proto postupně diskutována potřeba věc systémově uchopit, tedy mimo jiné vytvořit společnou definici domácího násilí. Ale hledal se legislativní nosič návrhu zákona. Závěr úvah byl, že občanský zákoník je dobrý na tato deklaratorní ustanovení (jako např. právě definice domácího násilí nebo zákaz fyzického trestání). Taková úprava vyjde vstříc požadavkům mezinárodních organizací, ale současně tato deklarace nebude sama o sobě vymahatelná, sankcionovatelná. Trestní sankce tedy zůstane stále za trestním zákoníkem vymezený trestný čin Týrání osoby ve společném obydlí.

2. Který z problémů řešených novelou považujete za nejzávažnější?

Expertka očekává, že praktické dopady bude mít novela do rodinně právních otázek dětí, jako je svěřování do péče, určování práva styku s rodičem. „Ochránci práv dětí“ zde mají nešťastnou tendenci nutit děti násilných osob, aby se s těmito rodiči setkávaly, aby se tím realizovalo právo dítěte na rodiče. V tom by měl být dle expertky podstatný dopad novely, když bude muset nově k existenci domácího násilí při rozhodování o těchto otázkách povinně přihlížet. Naopak např. prodloužení policejního vykazání z 10 na 14 dní velkým posunem dle expertky nebude.

3. Které části návrhu novely by mohly být problematické a proč? Které naopak nikoliv?

Podle sdělení expertky podstatné problémy v procesu přijímání zákona neočekává. Novelizace byla dle expertky hodně vydiskutovaná, problematické věci z ní již vypadly. Expertka se domnívá, že by definice neměla příliš dráždit ani ochránce rodinného života, ani ochránce práv matek nebo ochránce práv otců. Expertka v tomto kontextu shrnula, že jsou různé modely průběhu rozvodů. Někdy děti dost lnou k jednomu z rodičů a není spor o svěření do péče. Nebo se vyskytne model, kde se rodiče o děti přetahují, to bývá právě u domácího násilí, kdy se rodič snaží přes dítě ublížit druhému rodiči, bez ohledu na to, k jakému rodiči dítě lne. Ale paradoxně se u domácího násilí vyskytuje i model, že dítě lne k násilnickému rodiči, protože ten je jakoby jistější, a naopak domácím násilím ohrožená osoba se nedokáže o dítě postarat. Expertka pak za problém označila, když soud

určí, že se dítě musí setkávat s násilnickým rodičem. V domácím násilí je problém vždy zohlednit nejlepší zájmy dítěte (např. zájem nesetkávat se s násilným rodičem) a současně uplatnit princip participace dítěte na rozhodování (např. když se kloní k násilnickému rodiči). K řešení těchto situací by měla nová právní úprava přispět.

Podle expertky v meziresortním připomínkovém řízení proběhla také debata o návrhu, že domácím násilím by obecně mělo být když „jeden partner nemá uspokojeny své potřeby.“ Po těchto debatách byla zvolena racionálnější dikce tohoto ustanovení, která není tak široká. Poprvé se tak právně stanovilo, že existuje tzv. finanční násilí, např. zamezení přístupu k účtu a podobně, což se v praxi často děje.

Lze očekávat, že v Poslanecké sněmovně budou probíhat zjednodušující debaty na téma, že to „bude znamenat, že když někdo nedostane dostatečný dárek, tak to bude domácí násilí“ a podobně. Při projednávání zákona nelze vyloučit podobné laické zjednodušené debaty. Také lze očekávat, že někdo vytáhne téma tzv. Istanbulské úmluvy, která ještě nebyla ratifikována ČR a se kterou je spojena veliká zbytečná mediální kontroverze. Pokud by ji obháječi lidských práv vytáhli, tak to může zbytečně narušit převážně neideologický konsenzus, který ohledně návrhu zákona nyní je. Takový aktivistický přístup by mohl být kontraproduktivní.

4. Jaký dopad do praxe si od novely slibujete?

Expertka si, pokud jde o dopady do praxe, slibuje zejména dopad do rozhodování opatrovnických soudů a do oblasti asistovaných styků rodičů s dětmi. Pro Policii ČR se toho moc nezmění. Je sice navrženo nové ustanovení o odebrání zbraně, ale toto ustanovení toho zřejmě v praxi moc nezmění, vzhledem k tomu, že bylo možné střelné zbraně odebrat i za současné právní úpravy. Nicméně se ale díky tomuto ustanovení bude muset upravit metodika vykazování z obydlí. Taktéž tato expertka konstatovala, že je nakonec pro samotné policisty asi přeci jenom jednodušší, že odebrání zbraně je napsané nakonec jako obligatorní a že policisté tedy nebudou muset složitě zvažovat, zda zbraň vykázané osobě odebrat, nebo nikoliv.

Závěry šetření:

Oslovené expertky se shodly na tom, že novelizace předpisů je potřebná, že některé otázky v oblasti právní úpravy předpisů nejsou dořešeny, zejména chybí jednotná definice domácího násilí.

Současně se ale shodly na tom, že nejde o problém toho, že by určitá potřeba obětí domácího násilí ještě nebyla v právním řádu vůbec zohledněna. Spíše jde o to, že je těžké pro orgány a organizace aktivní v oblasti domácího násilí spolupracovat bez jednotného chápání toho, co se rozumí domácím násilím. Neznamená to také, že by se měl měnit trestný čin týrání osoby ve společné domácnosti nebo by se mělo zavádět nové oprávnění nebo institut ve prospěch oběti domácího násilí.

Stanovení definice je spíše určitou technickou, byť důležitou, otázkou pro vnitřní spolupráci v systému péče o oběti domácího násilí. Nejde však o zlepšení právní úpravy v zájmu lepšího ošetření potřeb obětí domácího násilí.

Expertky se zejména shodly na tom, že v praxi soudů není domácí násilí dostatečně zohledňováno při rozhodování o svěřeni dětí do péče a rozhodování o styku s rodičem. Proto je potřebné stanovit povinnost domácí násilí zohledňovat při rozhodování o dětech. Opět ale nejde o něco, co by nutně v právním řádu chybělo. Soudy mohly samy i bez tohoto ustanovení vhodně existenci domácího násilí ve vztahu (např. v zájmu práv dítěte) zohledňovat. Lze tak říct, že autoři zákona reagují na nedokonalou soudní praxi. Ale opět nejde o stanovení nějakých vyšších práv obětí.

Expertky se taktéž shodly na tom, že tzv. finanční násilí bylo předmětem obtížné debaty ohledně definice domácího násilí. A že bude zřejmě předmětem debaty při přijímání návrhu parlamentem a že možná bude ještě potřeba, aby judikatura upřesnila některé termíny, které jsou v tomto ustanovení použity.

Všechny expertky se shodly, že ostatní části novelizace, jak je např. prodloužení doby vykazání Policií ČR, ustanovení o odeírání zbraně Policií ČR, nejsou klíčovými ustanoveními.

Lze tedy konstatovat, že přes význam novelty pro dobré fungování systému péče o oběti domácího násilí, nevyplývá z tohoto expertního šetření, že by celkově právní úprava ČR nedostatečně ošetřovala potřeby obětí domácího násilí. Závěr z tohoto šetření tedy podporuje závěr, který vyplynul z teoretické části bakalářské práce.